

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Ústav sociální práce

**Integrace profese sociálního pracovníka do školského ekosystému základních škol
v Trutnově**

Bakalářská práce

Autor: Andrea Orličková

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Specializace sociální práce v preventivních službách

Forma studia: kombinovaná

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Neubauerová, PhD.

Hradec Králové

2024

Zadání bakalářské práce

Autor: Andrea Orlíčková

Studium: F21BK0141

Studijní program: B0923P240001 Sociální práce

Studijní obor: Sociální práce v preventivních službách

Název bakalářské práce: **Integrace profese sociálního pracovníka do školského ekosystému základních škol v Trutnově**

Název bakalářské práce AJ: Integration of the social worker profession into Trutnov's primary school ecosystem

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zaměřuje na téma významnosti sociální práce ve vztahu ke školství v kontextu základních škol v Trutnově. Také na vymezení činností a možnosti pomoci sociálního pracovníka vedoucí ke zkvalitnění školské péče, vzdělávání a vytvoření prosperujícího prostředí. Práce reflektuje vnímání dané problematiky a zainteresování pracovníka z pohledu dětí, učitelů z řad základních škol a rodičů. Věnuje se i praktickým krokům, jak pozici sociálního pracovníka integrovat do školského ekosystému, z jakých důvodů a za jakých podmínek. Pro výzkum je zvolena kombinace kvalitativních a kvantitativních technik, konkrétně metody rozhovoru a dotazníku.

MATOUŠEK, Oldřich. Slovník sociální práce. Vydání třetí. Praha: Portál. HURYCHOVÁ, Eva a Blanka PTÁČKOVÁ, 2022. Sociální práce ve školství. Praha: Grada. BŘEZINOVÁ, Jana, 2022. Já už nemůžu, paní učitelko: jak rozpoznat a řešit krizové situace ve škole. V Praze: Pasparta.

Zadávací pracoviště: Ústav sociální práce,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Neubauerová, PhD.

Oponent: Mgr. et Mgr. Daniel Štěpánek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 30.4.2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně a uvedla jsem veškeré použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 12. 4. 2024

.....

Andrea Orlíčková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Lence Neubauerové, PhD. Za odborné vedení mé bakalářské práce, čas, rady a trpělivost.

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na téma významnosti sociální práce ve vztahu ke školství v kontextu základních škol v Trutnově. Také na vymezení činností a možnosti pomoci sociálního pracovníka vedoucí ke zkvalitnění školské péče, vzdělávání a vytvoření prosperujícího prostředí. Práce reflektuje vnímání dané problematiky a zainteresování pracovníka z pohledu dětí, učitelů z řad základních škol a rodičů. Věnuje se i praktickým krokům, jak pozici sociálního pracovníka integrovat do školského ekosystému, z jakých důvodů a za jakých podmínek. Pro výzkum je zvolena kombinace kvalitativních a kvantitativních technik, konkrétně metody rozhovoru a dotazníku.

Klíčová slova

školství, sociální pracovník, sociální práce, Trutnov, základní škola, učitelé, rodiče, děti, integrace

Abstract

The bachelor's thesis focuses on the theme of the importance of social work in relation to education in the context of primary schools in Trutnov. Also on the definition of activities and the possibility of helping the social worker to improve school care, education and create a thriving environment. The thesis reflects the perception of the issue and the worker's interest from the perspective of children, primary school teachers and parents. It also takes practical steps to integrate the position of social worker into the school ecosystem, for what reasons and under what conditions. A combination of qualitative and quantitative techniques, namely the interview method and the questionnaire, is chosen for the research.

Keywords

education, social worker, social work, Trutnov, primary school, teachers, parents, children, integration

SEZNAM ZKRATEK

ADHD – porucha pozornosti s hyperaktivitou

ČR – Česká republika

DVC – dílčí výzkumný cíl

KHK – královehradecký kraj

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

NASW – Národní asociace sociální práce

NSS – nepříznivá sociální situace

OSPOD – odbor sociálně-právní ochrany dětí

PAS – porucha autistického spektra

Sb. – sbírky zákonů

SP – sociální pracovník

SPC – speciálně pedagogická centra

ŠPP – školské poradenské pracoviště

ŠPZ – školské poradenské zařízení

ŠSP – školský sociální pracovník

ZŠ – základní škola

Obsah

Úvod.....	10
I. Cíl práce	12
II. Teoretická část	13
1 Vymezení sociální práce.....	13
1.1 Historie	13
1.2 Sociální služby	14
1.3 Cílové skupiny a objekt sociální práce	14
1.4 Sociální pracovník	16
1.5 Náplň práce sociálního pracovníka a jeho kompetence	17
2 Škola a systém podpory	19
2.1 Škola a její historie	19
2.2 Podpora v běžném školství.....	19
3 Možné potíže žáků ve školním prostředí	24
3.1 Poruchy učení.....	24
3.2 Problémové chování	25
3.3 Problémy chování úzce spjaté s problémy uvnitř rodiny žáka	25
3.4 Nízkopříjmové rodiny.....	25
4 Rozvoj školní sociální práce v ČR	27
4.1 Školní sociální práce.....	27
5 Integrace profese sociálního pracovníka do školství a jeho role.....	29
5.1 Sociální pracovník versus sociální pedagog.....	29
5.2 Praktičnost integrace profese sociálního pracovníka.....	31
5.3 Sociální pracovník jako koordinátor a zprostředkovatel komunikace mezi školou, rodinou, žákem a sítí služeb	34
5.4 Možný postup pro zavedení pozice sociálního pracovníka ve školství	35
5.5 Možné překážky pro zavedení pozice sociálního pracovníka	35
Shrnutí teoretické části.....	37
III. Praktická část	38
6 Metodická část	38
6.1 Výzkumné otázky a transformační tabulky.....	38
6.2 Zdůvodnění a charakteristika vybraného vzorku zkoumání.....	43
6.3 Identifikace místa výzkumu	44
6.4 Zdůvodnění vybrané výzkumné strategie	44
6.5 Průběh výzkumného šetření a způsob zpracování získaných údajů	45
6.5.1 Průběh výzkumného šetření a způsob zpracování získaných údajů v kvantitativním výzkumu	45

6.5.2 Průběh výzkumného šetření a způsob zpracování získaných údajů v kvalitativním výzkumu	45
6.6 Rizika výzkumu.....	46
7 Popis a interpretace dosažených výsledků výzkumného šetření	47
7.1 Interpretace dosažených výsledků	47
7.1.1 Pedagogové	47
7.1.2 Žáci 8. tříd	58
7.1.3 Rodiče	64
Shrnutí výzkumné části	67
Závěr	69
Seznam tabulek.....	70
Seznam grafů	70
Seznam použité literatury	71
Seznam použitých internetových zdrojů	72
Právní předpisy	74
Přílohy	76
Seznam příloh.....	77

Úvod

Změna ve školství a jeho systému, jak ho dnes známe je aktuálně velice skloňované téma. V současné době zároveň stoupá výskyt chudoby a s tím i počty sociálně znevýhodněných rodin. I vzhledem k aktuálním nepokojům na Ukrajině a s nimi spojená inkluze dětí cizinců do českého školství. To vše a mnohem více má vliv na žáky ve školním prostředí a společnost obecně.

V bakalářské práci se zabývám teorií sociální práce, školstvím a vzájemným sloučením těchto dvou světů. Snažím se zjistit, za pomoci výzkumu a odborné literatury, zdrojů a rozhovorů s lidmi v praxi, zda by bylo prolnutí těchto resortů v rámci ekosystému běžných základních škol žádoucí, z jakých důvodů a jak by to mělo konkrétně vypadat.

Bakalářská práce je rozdělena do hlavních dvou částí. V teoretické části bakalářské práce se zabývám vymezením pojmů a představení oblastí, kterých se podstata mé práce dotýká. Práce je podložena odbornou literaturou, aktuálními zdroji, vlastními postřehy z praxe sociální práce.

V praktické části bakalářské práce, se zabývám zkoumáním zda, by dle respondentů a informantů bylo přínosné zasadit profesi sociálního pracovníka do školství. Popisuji místo výzkumu a průběh šetření a dotazování. Problematiku zkoumám z pohledu pedagogů a žáků 8. tříd, a to formou dotazníkového šetření a dále i z pohledu rodičů skrze zástupců školních rad, a to polostrukturovaným rozhovorem. V tomto se má bakalářská práce odlišuje od ostatních již napsaných na toto téma. K tomuto rozhodnutí jsem došla tak, že mě zajímalo, jak se k tématu staví všechny tři strany, kterých by se zasazení profese dotklo. Dalším přidruženým výsledkem výzkumu by mohlo být zjištění koherence rodičů, žáků a pedagogů na základních školách v Trutnově k dané problematice.

K výběru tématu práce mě motivoval vlastní zájem a zvědavost v oblasti školství, způsobů učení, alternativních metod a zároveň má praxe v sociální práci. Často se setkávám se situacemi, ve kterých jsou potíže rodiny nějakým způsobem spjaty se školou a dochází k vzájemnému neporozumění mezi školním zařízením a rodinou žáka.

Hlavní přínos školní sociální práce vidím ve včasnějším záchytu patologických jevů, sociálních potíží a problémového chování. Také v informovanosti o možnostech řešení potíží žáků a jejich rodin. Ty mnohdy pomoc potřebují, ale ze strachu, studu, nevědomosti či z jiných důvodů se k pomoci nedostanou. Pomoc by se tak díky

částečnému prolnutí světa školství a sociální práce v podobě sociálního pracovníka přítomného na půdě školy mohla dostat i tam, kam by se jinak nedostala.

Na toto téma již bylo napsáno několik závěrečných prací, i to dle mého názoru poukazuje na atraktivnost a důležitost tématu. Myslím si, že větší informovanost o tématu z různých pohledů a koutů České republiky je žádoucí.

Věřím, že má bakalářská práce napomůže větší informovanosti o profesi sociální práce a zviditelnění školní sociální práce.

I. Cíl práce

Bakalářská práce se zabývá problematikou zavedení profese sociálního pracovníka do českého školství, a to konkrétně s vybraným vzorkem trutnovských základních škol. Popisuje sociální práci jako takovou a odhaluje přednosti této profese směrem ke školství. Konkrétně se zaměřuje na oblasti možné pomoci sociálního pracovníka, která by mohla vést ke zlepšení v oblastech integrace žáků, školního klimatu, vzdělávání, podpory pedagogů a zlepšení podmínek pro sociálně i jinak znevýhodněné děti a jejich rodiny.

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, zda je zavedení profese sociálního pracovníka do školství přínosné z pohledu pedagogů, žáků a zákonných zástupců, prostřednictvím jejich zástupců ve školských rad. Vedlejšími výsledky výzkumu jsou zjištění povědomosti žáků 8. tříd o profesi sociálního pracovníka. A zjištění koherence mezi pedagogy, žáky a rodiči na toto téma.

II. Teoretická část

1 Vymezení sociální práce

Pro porozumění celému textu bakalářské práce je nezbytné znát základní pojmy, definice a podstatu sociální práce.

Sociální práce má mnoho variant definic. Ta oficiální, kterou přijala z roku 2014 Mezinárodní federace sociálních pracovníků zní takto: „*Sociální práce je na praxi založená profese a akademická disciplína, která podporuje sociální změnu a rozvoj, sociální soudržnost a zplnomocňování lidí. Pro sociální práci jsou zásadní principy sociální spravedlnosti, lidských práv, společenské zodpovědnosti a respektu k rozmanitosti. Sociální práce podporuje lidi a jejich okolí v řešení těžkých životních situací a výzev, aby se zvyšovala jejich životní pohoda. Opírá se přitom o teorie sociální práce, společenských a humanitních věd a o vlastní znalosti.*“ (IFSW, 2014)

Hlavním posláním sociální práce a její podstatou je tedy: *zmírňování a následně řešení sociálních problémů společnosti.*“ (Gulová, 2011:14) Věnuje se podpoře sociální změny a problematice lidských vztahů, snižování rizik a posílení silných stránek jak klienta, tak systému.

1.1 Historie

Sociální práce je v podstatě stará jako lidstvo samo. Dříve existovala v různých podobách. Částečně jí suplovala blízká rodina, církev, dobrovolníci, charitativní organizace, různá sdružení a stát.

Sociální práce v nynější podobě vznikla v 19. a 20. století, a to ve Velké Británii a USA působením Sdružení charitativních organizací. (Mátel A. 2019:69) Tehdejší zakladatelkou převážně případové sociální práce byla Mary Richmondová, která v charitní organizaci pracovala. Vydala důležité publikace se svými teoretickými poznatky, aby se i ostatní pracovníci mohli v sociální práci více vzdělávat. Jedním z děl byla kniha s názvem Social Diagnosis (1916), kterou v Československu zpracovali a přizpůsobili zdejším poměrům Josef Krakeš a Marie Krakešová Došková v roce 1934.

Tato přizpůsobená publikace se považuje za první teoretický příspěvek československé případové práce. Té se u nás více věnovala Alice Masaryková. (Mátel A., 2019:70)

Na rozvoj sociální práce na území tehdejšího Československa mělo vliv zrovnoprávnění občanů, změna sociálních a politických poměrů, také ale samotná válka, při které se spousta rodin ocitlo v tíživých situacích. V meziválečném období byla sociální práce, tehdy pod pojmem sociální péče, zaměřená na tři oblasti – péči o mládež, péči o vojáky a chudinskou péči. Oproti současné podobě dříve plnila spíše funkci represivní nežli preventivní. (Vohradníková L.2009:87-90)

Postupně se formovaly jednotlivé metody sociální práce. Případová sociální práce, práce se skupinou a komunitní práce. V roce 1955 vznikla Národní asociace sociální práce (dále NASW), která tvořila hlavní standardy a směrnice sociální práce, které v práci také více zmíním.

1.2 Sociální služby

Poskytování sociálních služeb má určité formy. Popisuje je §33 Zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. Sociální služba může být poskytována ambulantně neboli v zázemí organizace, kam si klient dojde. Nebo naopak terénně tzn. služba se poskytuje v přirozeném prostředí klienta, ať se jedná o domácnost, tak o volný prostor (ulice, parky, nádraží apod.), kde se sociální pracovník s klientem setká. Poslední formou je pobytové poskytování služby. Pro představu se může jednat o chráněné bydlení, kde klienti žijí a je jim služba (poradenství, aktivizační činnosti apod.) poskytována přímo tam.

Všechny registrované sociální služby jsou k dohledání v Registru sociálních služeb v portálu MPSV.

1.3 Cílové skupiny a objekt sociální práce

Sociální práce je velmi různorodá, a to i v rámci cílových skupin, se kterými spolupracuje, a na které se specifikuje. Záměrně píše spolupracuje místo pracuje, jelikož sociální práce klade důraz na zplnomocňování a participaci klienta v rámci vzájemné spolupráce. Jinými slovy se snaží klienta učit dovednostem, aby si zvládl příště pomoci sám. (Gulová, 2011:14)

Cílovými skupinami sociální práce mohou být jednotlivci nebo skupiny. Konkrétněji se poté může jednat o **samoživitele, rodiny s dětmi, lidé bez domova, lidé**

závislí na návykových látkách, lidé s duševním nebo jiným onemocněním, seniory, lidé ve výkonu trestu a po něm, mládež, děti, menšiny a další.

1.4 Sociální pracovník

Na počátku 21. století Dr. Derek Chechak, který za svůj dosavadní život působil v několika odvětvích sociální práce, shrnul několik rolí sociálních pracovníků.

Zmíněnými rolemi pomáhající profese jsou: **podporovatel, poradce, pečovatel, mediátor, negociátor, facilitátor, terapeut, vzdělavatel, manažer, analytik, koordinátor, zprostředkovatel, advokát, manažer změn a administrativní pracovník** (Mátel. A., 2019:31-35). Vzhledem k tomuto výčtu je jasné, že popsat roli sociálního pracovníka a vymezit náplň práce profese sociálního pracovníka je velice obšírné.

Pro naplnění těchto rolí by se pracovník měl orientovat v různých tematických oblastech, také v místě, kde působí. Měl by se orientovat v síti sociálních a návazných službách, vzdělávat se, ctít etický kodex, splňovat odbornou kvalifikaci a disponovat osobnostními předpoklady. Těmi jsou např. empatie, rozhodnost, kritické myšlení, sociální citění, osobní postoje a hodnotová orientace, sebereflexe a kongruence (autenticita).

V rámci výkonu profese, se od pracovníků očekává nabytí schopností jako jsou komunikační způsobilost, lektorská způsobilost – neboli schopnost jazyk a formu přizpůsobit jazyku, vnímání a úrovni klienta. Mezi další schopnosti patří analytická a metodická způsobilost – tzn. schopnost najít řešení klientovi situace a komplexně z různých dimenzí problému se jí snažit řešit. (Mátel. A., 2019:29).

Sociální pracovník je tedy člověk, disponující osobnostními předpoklady a odbornou kvalifikací. Posuzuje nepříznivou sociální situaci klienta a nabízí řešení, které povede k vytvoření optimálních životních podmínek pro fungování klienta. Prosazuje lidská práva, respektování lidské důstojnosti, sociální změnu a rozvoj, ale i soudržnost.

1.5 Náplň práce sociálního pracovníka a jeho kompetence

Pro ucelení pohledu o profesi sociální práce je nutné znát její přednosti a kompetence. Také pro praktickou část této práce je důležité si vymežit hlavní kompetence sociálního pracovníka (dále jen SP) a jeho náplň práce, aby bylo možné zkoumat, zda tyto činnosti v rámci jeho kompetencí na základních školách chybí či jsou již saturovány jiným pracovníkem.

Náplň práce SP definuje Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. Zákon uvádí tyto činnosti:

- výkon sociálního šetření,
- zabezpečování sociální agendy,
- řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče,
- sociálně právní poradenství,
- analytická metodická a koncepční činnost v sociální oblasti,
- odborné činnosti ve službách sociální prevence,
- depistážní činnost,
- poskytování krizové pomoci,
- sociální poradenství,
- sociální rehabilitace,
- zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.

V rámci některých forem sociální práce, které jsem jmenovala v první kapitole, může sociální pracovník dále **zprostředkovat kontakt se společenským prostředím**. To znamená, že může klientovi poskytnout **doprovod**, jak do jiných institucí, tak k lékaři, na úřad práce apod. Doprovod většinou poskytují terénní sociální služby. Dále může pracovník **zprostředkovat kontakt na návazné služby**, či **jednat s nimi ve prospěch klienta**. Dále může služba poskytovat **výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, krizovou pomoc, různé nácviky apod.** Veškeré činnosti upravuje §35 a v dalších paragrafech se činnosti více specifikují v rámci jednotlivých druhů zařízení, které poskytují sociální služby.

Jak již bylo zmíněno sociální pracovník musí mít pro výkon povolání určitou kvalifikaci, kterou popisuje §110 zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. Jedná se o vyšší odborné vzdělání, nebo akreditovaný kurz, nebo vysokoškolské vzdělání

(bakalářské, magisterské nebo doktorské) a to v jednom z těchto oborů – sociální práce, sociální pedagogika, sociální a humanitární práce, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost.

Zde poukazuji na skutečnost, že sociální pracovník může být i člověk, se vzděláním v oboru sociální pedagogiky. Komparaci profesí sociální práce a sociální pedagogiky se zabývám v kapitole 5.1.

2 Škola a systém podpory

Vzhledem k tomu, že se hlavní cíl práce zabývá sociálním pracovníkem ve školství, je nutné se oblasti školství věnovat. V této kapitole tedy stručně představím historii školy, a formy současné podpory žáků, pedagogů a rodičů ve školství.

2.1 Škola a její historie

Škola je výchovně-vzdělávací instituce. Jejím zřizovatelem může být kraj, obec, Ministerstvo a za určitých podmínek i církve. Vzdělávání je založeno na zásadách rovného přístupu, zohledňování vzdělávacích potřeb jedince, bezplatného základního a středního vzdělávání, osobního rozvoje člověka, šíření poznatků apod. (Školský zákon)

Školu tvoří pedagogičtí a nepedagogičtí pracovníci. Ve škole najdeme také školskou radu. Školská rada je samosprávný orgán, který je ukotven školským zákonem. Významnou osobností českého školství byl Jan Amos Komenstý a Marie Terezie. Před reformou Marie Terezie, školství u nás prakticky neexistovalo. Převážně se učilo psaní, čtení, počítání a náboženství. V roce 1774 dle nového řádu vešla v platnost povinná školní docházka – ta v té době byla pro děti od 6-12 let. (Morkes,2006). Nyní povinná školní docházka představuje dobu 9. let.

V současné době se rozvíjí i fenomén unschoolingu nebo jiných alternativních forem vzdělávání, které se svou formou vrací zpět k přírodě, vědomějšímu stylu života a klade důraz na individualismus. Dle České školní inspekce (2023:46) se zvyšuje zájem o zakládání soukromých škol. Jeden z hlavních důvodů je zájem rodičů o výuku s vysokou mírou individuálního přístupu.

2.2 Podpora v běžném školství

V současné době jsou na všech běžných školách k dispozici nástroje pomoci žákům, rodině ve formě školských poradenských pracovišť. Mimo školní prostředí se jedná o podporu ze školních poradenských zařízení, pedagogicko-psychologických poraden a speciálně výchovných center.

Samotná škola nabízí žákům podpurná opatření I-V. stupně. Také disponuje možnostmi využít výchovná a kázeňská opatření. Ředitel školy, školské zařízení nebo třídní učitel může uložit ocenění a pochvaly, ale i kázeňská opatření jako jsou: napomenutí třídního učitele, důtka třídního učitele a důtka ředitele školy, podmíněné

vyloučení žáka a okamžité vyloučení žáka. (Školský zákon) Škola jej využívá při řešení problémového chování žáků, jehož podoby popíši v kapitole č. 3.

Školské poradenské pracoviště

Školské poradenské pracovištěm (dále jen ŠPP) je zařízení, které poskytuje poradenské služby dětem, zákonným zástupcům, školám a školským zařízením. Poskytování služeb ŠPP upravuje vyhláška č. 72/2005 Sb. a je pod záštitou ředitele dané základní školy.

Jeho účelem je ve zkratce přispívání k vytváření vhodných podmínek pro zdravý jak tělesný, tak psychický vývoj žáků. Toho se pracoviště snaží docílit především zjišťováním vzdělávacích potřeb žáků a preventivními prvky v rámci vzdělávání, ale i výchovy. Také pomocí součinnosti s orgány veřejné moci.

Škola může mít ve svém prostředí **neúplnou** variantu ŠPP, kdy hovoříme o pozicích:

- školní metodik prevence,
- školní výchovný poradce.

O **úplné** variantě ŠPP potom hovoříme, pokud k těmto dvěma pozicím přidáme ještě pozice:

- školní psycholog,
- školní speciální pedagog,
- asistent pedagoga.

(MŠMT, 2017)

Pro zjištění, zda by mělo být ŠPP rozšířeno o dalšího pracovníka, je nutné vydefinovat, jaké konkrétní činnosti jsou již ŠPP zajišťovány, které chybí, nebo v jakých oblastech by bylo efektivní a užitečné vypomoci. Z toho důvodu níže uvádím jednotlivé činnosti pracovníků z ŠPP, které jsou upraveny vyhláškou 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, příloha č. 4, která mi posloužila jako zdroj informací.

Školní metodik prevence

Zaměřuje se především na primární prevenci a zastává koordinační činnost mezi školou, žákem a dalšími organizacemi. Předává informace o preventivních programech.

Zjišťuje a předává odborné informace o problematice rizikového chování. Koordinuje spolupráci školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevence, také vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti prevence rizikového chování. Dále připravuje a realizuje aktivity na zapojování multikulturních prvků. Pracuje individuálně nebo skupinově s žáky, které mají obtíže v rámci adaptace a sociálně-vztahovými problémy, které negativně ovlivňují jejich vzdělávání. Vyhledává a provádí šetření v oblasti rizikového chování, přitom spolupracuje se zákonným zástupcem a třídním učitelem. Připravuje podmínky pro integraci žáků se specifickými poruchami chování. Vede dokumentaci a administrativu.

Školní výchovný poradce

Zaměřuje se převážně na kariérové poradenství (skupinová šetření, individuální), specifické vzdělávací potřeby žáka. Spolupracuje se školskými poradenskými zařízeními a středisky výchovné péče. Zajišťuje skupinové návštěvy žáků školy v informačních poradenských střediscích krajských poboček úřadů práce. Předává informace, poskytuje poradenství místním žákům i cizincům.

Zprostředkovává vstupní a průběžné diagnostiky v oblasti vzdělávacích potřeb žáků. Poskytuje metodickou pomoc pedagogům, která spočívá v pomoci s práci s nadanými žáky, tvorbou a vyhodnocování individuálních vzdělávacích plánů, s naplňováním podpůrných opatření atd. Také poskytuje informace o činnosti školy, o jejích zaměření, kompetencí. Vede písemné záznamy.

Školní psycholog

Provádí psychologickou diagnostiku (individuální, skupinovou) k určení vzdělávacích opatření. Poskytuje poradenské vedení, intervenci ve výchovných a vzdělávacích potížích žáka. Pomáhá v případě reedukace a s potíží s adaptací na školní prostředí. Mezi další činnosti patří poskytnutí krizové intervence, poradenské vedení žáků s výchovnými či vzdělávacími problémy. Nabízí poradenské služby pro zákonné zástupce žáků a metodickou pomoc pedagogickým pracovníkům škol v oblasti podpory žáků s rizikovým či problémovým chováním. Podporuje spolupráci třídy a třídního učitele. Realizuje besedy a osvětu zákonným zástupcům Zpracovává zprávy z vyšetření a doporučení ke vzdělávání žáků se speciálními potřebami.

Školní speciální pedagog

Zastává agendy v rámci prevence, diagnostiky, depistáže, intervence, krizové intervence, integrace a participace na plánu. Upravuje školní prostředí, zajišťuje speciální pomůcky a didaktické materiály. Nabízí poradenské vedení zákonných zástupců a metodickou pomoc pedagogů, reedukaci žáků a rozvoj dílčích funkcí. Věnuje se besedám a osvětě zejména zákonným zástupcům. Zpracovává zprávy z vyšetření a doporučení ke vzdělávání žáků se speciálními potřebami. Snaží se snižovat rizika vzniku výchovných a výukových obtíží. (Šauerová a kol. 2012:42)

Asistent pedagoga

V přímé pedagogické činnosti se zaměřuje především na pomoc žákům ve vztahu k učivu, budování vztahů s vrstevníky i dospělými. Učí žáky využívat účelně jejich volný čas. Mezi nepřímé pedagogické činnosti patří podílení se na zpracování dokumentace žáka, zajišťování kontaktu s rodinou a poradenským pracovištěm, pomáhá žákovi s přípravou pomůcek a vzdělává v oblasti výchovy a vzdělávání dětí s poruchami autistického spektra (dále PAS). (Čadilová V. a kol., 2021:41-44)

Ve školách může působit i **školní asistent**. Ten se řídí projektovými výzvami MŠMT a není nijak legislativně definován. V tomto případě ale nejde o pedagogické pracovníky, a jejich činnosti jsou odlišné. (Čadilová V. a kol, 2021:10) Hlavním rozdílem mezi asistentem pedagoga a školním asistentem je ten, že školní asistent není vázán na konkrétního žáka, nýbrž na celou školu. Školní asistent vznikl v rámci operačního projektu a jeho smluvní vztah je vždy na dobu určitou a to po dobu trvání projektu, zatímco u asistenta pedagoga závisí délka smluvního vztahu na přítomnosti konkrétního žáka, kterému je podpora poskytována. (Kozdas M., 2021)

Sociální pedagog

Výraz sociální pedagog ve školském zákoně ani vyhlášce uveden není, i přesto se sociální pedagogové na některých školách pohybují. Z tohoto důvodu ho zde uvádím i navzdory tomu, že jako profese není v rámci ŠPP ukotven. Jsou většinou na pozicích vychovatel nebo pedagog volného času, které jsou legislativně ukotveny. Věnuje se poradenství, depistážní činnosti, reedukaci a výchovným problémům.

Může tvořit projekty a programy, poskytuje osvětu zákonným zástupcům a ostatním. (Kraus, 2008:51). Podniká kroky v rámci preventivní a sekundární prevence. Snaží se o vytvoření vhodných podmínek pro integraci. (Procházka, 2012:73-74)

Školní poradenská zařízení

Mimo ŠPP lze využít služeb školských poradenských zařízení (dále jen ŠPZ). Jedná se o poradenská pracoviště umístěná mimo školní prostředí čili samostatně. Mezi ŠPZ patří psychologicko-pedagogické poradny a speciálně pedagogická centra, střediska výchovné péče. (Beranová a kol., 2012:39-40) V těchto zařízeních se sociální pracovník vykytuje zcela přirozeně a běžně. Zastupuje zde hlavně administrativní a koordinační činnosti.

Když jsou vydefinováni pracovníci a jejich náplň práce a kompetence, je na místě podívat se na to, jaké činnosti jsou nebo by měly být již zasaturovány. Můžeme počítat s úplnou verzí ŠPP, jelikož dle osobního průzkumu webových stránek základních škol v Trutnově, se ukázalo, že každá základní škola v Trutnově má rozšířené ŠPP, byť každá trochu jinak.

Všechny z funkcí poskytují nějaký druh podpory a osvěty v rámci jejich specifikací zákonným zástupcům, pedagogům a žákům.

Oproti tomu pracovníci nynějšího ŠPP neposkytují sociální poradenství a nejsou orientováni v sociální oblasti.

3 Možné potíže žáků ve školním prostředí

Školní prostředí je jako dělané na střety a konfrontace. V budově školy jsou stovky dětí a mládeže, ve kterých se bouří hormony, formují svou identitu a zkouší hranice a limity, jak svoje, tak svého okolí. Neméně polehčujícími okolnostmi pro vznik problémů pramenících ve školním prostředí je to, že v prostorách školy tráví žáci ale i zaměstnanci velkou část svého dne a celý pracovní týden. Za jediný den jsou několikrát hodnoceni, kritizováni, chváleni a srovnáváni s ostatními. Je tedy jisté, že problémy se ve školním prostředí budou objevovat vždy. V případě zavedení profese sociálního pracovníka do školství by tyto problémy již z podstaty pomáhající profese představovaly jeho hlavní záměr.

Mezi nejčastější zdroje emočních zátěží u dětí patří pochopitelně kolize mezi rodiči, nedostatek citového pouta, problémy ve škole a se školou, některé výchovné styly, zklamání v životních cílech, touhách. (Helus Z. 2004) Jak je zřejmé ani za 20 let od doby, co tato publikace vyšla se tyto příčiny nijak nezměnily a škola se stále drží mezi hlavními rizikovými faktory pro vznik emočních zátěží.

Rozdělila bych možné potíže do skupin dle (projevů) kategorií, ačkoliv jsem si vědoma, že jedna kategorie může souviset s druhou a rozpoznat příčinu a následek, může být mnohdy velkým „oříškem“.

3.1 Poruchy učení

Mezi specifické poruchy učení patří dyslexie, dysgrafie, dysortografie a dyskalkulie. Méně se objevující jsou poté dyspraxie, dyspinxie, dysmúzie. V současné době se také zvyšuje počet dětí s potvrzenou diagnózou ADHD. V rámci těchto poruch nastupuje pomoc od speciálního pedagoga ve škole. Pokud jí škola nedisponuje, zastává hlavní roli učitel a jeho nastavení individualismu. (Šauerová a kol., 2012) Žák s poruchou/poruchami učení může mít mnohdy problém se zapadnutím do kolektivu. Může mít potíže s prospěchem, být terčem posměšků a celkově práce s ním může být náročná.

3.2 Problémové chování

Vymezuje se 3 základními znaky – „*chování nerespektující sociální normy, neschopnost udržovat přijatelné sociální vztahy, agresivitu coby rys osobnosti nebo chování*“ (Hutyrová a kol., 2019:67) Jako typické příklady problémového chování jsou různé druhy šikany, projevy agrese, sebepoškozování, lhaní, výtržnictví, krádeže, projevy agrese, útěky, apod.

3.3 Problémy chování úzce spjaté s problémy uvnitř rodiny žáka

V rámci tohoto druhu problémového chování je třeba definovat **psychické trauma**, které Matoušek, (2020) definuje jako zážitek, který dítě krajně ohrozí a je spojený s intenzivním strachem. Dítě se s tímto zážitkem nedokáže ihned vyrovnat a ovlivňuje tak (krátkodobě i dlouhodobě) jeho chování i postoje. Dítě může mít trauma z různých rodinných situací, jako jsou problémy spjaté se závislostí rodiče, s domácím násilím, ať už je dítě obětí, nebo „jen“ svědkem. Jen dávám do uvozovek, jelikož se již ví, že být obětí domácího násilí a být svědkem domácího násilí je pro dítě srovnatelně poškozující.

Dokonce jsou již viděny opakující se situace, kdy děti, které byly svědky domácího násilí, a nevyrovnali se s onou situací ani v dospělosti, mají tendence chránit svého rodiče i nadále. To znamená, že s nimi často žijí v dospělém věku, nezakládají vlastní rodiny a moc se nesocializují. Veškerý čas věnují rodiči a jeho „ochranně“. (Kolářová K., Dvořáková A., 2024.)

3.4 Nízkopříjmové rodiny

Vzhledem k současné ekonomické situaci, se zvyšuje počet domácností, které nemají dostatečné příjmy na pokrytí nákladů na bydlení a současně svého živobytí. Úzce tato kategorie souvisí s kategorií předešlou. Peníze a finanční stránka rodiny je jedním z nejběžnějších důvodů k hádkám a nepohodě mezi partnery i ostatními členy v rodině. Někteří lidé jsou podpořeny nějakou z forem státní sociální podpory a druzí se ocitají na prahu chudoby. Ať už se jedná o situaci, kdy rodina nemá možnost zvýšit si příjmy vlastním přičiněním anebo neznalostí finanční gramotnosti a špatným hospodařením s rodinným rozpočtem.

Škola je sama o sobě spjata s velkou finanční zátěží pro rodinu, ať už se jedná o zápis do první třídy, kdy je třeba pořídit spoustu školních pomůcek najednou, tak i v dalších letech, kdy se pomůcky dokupují a jejich ceny rostou. Mimo školních pomůcek jsou zde školní fondy, obědy, svačiny, výlety, kurzy, exkurze, divadla, které si leckdy nemohou rodiny s nízkými příjmy dovolit. Další kategorií nákladů spojenými s povinnou školní docházkou jsou základní potřeby dítěte, jejichž náročnost také roste – např. ošacení.

V dnešní technologické a modernizované době je lehké se ocitnout mezi „neoblíbenými“, když dítě nemá nejnovější typ mobilního zařízení nebo nedisponuje další digitální vybaveností. Žáci se tak mohou buď záměrně, kdy se vyhýbají kolektivu, protože vědí, že nemohou jet/účastnit se, že nezapadnou, nebo nevědomě vyskytnout na prahu sociálního vyloučení, které může jít ruku v ruce s nedostačujícími školními výsledky. Vlivem nezapadnutí do třídního kolektivu z jakéhokoli důvodu a neřešení přidružených osobních problémů jedince i skupiny, se může žák i okolí kolem něj potýkat s různými následky plynoucí z vnitřní disharmonie. Může se jednat o problémy s učením, nedostatečný školní prospěch, projevy deprese, agrese vůči sobě či okolí, delikvencí a další.

Veškeré tyto následky, které již vznikly na základě určitého problému, špatných vazeb, mohou opět vyprodukovat nebo „živit“ problémy další či ty současné. Vše je zkrátka propojené a je třeba vnímat souvislosti. Je nutné zaměřit se na počátek potíží označit hlavní příčinu nebo příčiny a díky komplexnímu pohledu v rámci ekosystémové perspektivy zmobilizovat veškeré silné stránky jak na straně klienta (tedy žáka), tak na straně rodiny, školy, systému i okolí a nalézt vhodnou cestu k řešení. Především v této oblasti je sociální pracovník dobře znalý a má k dispozici různé metody a nástroje, díky kterým může situaci řešit komplexně. V další kapitole píší o možnostech sociálního pracovníka konkrétněji.

4 Rozvoj školní sociální práce v ČR

Už nějakou dobu se školská sociální práce ve společnosti skloňuje. Jak v prostředí portálu Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy, tak i skrze webové odkazy a články.

V roce 2019 v Ostravě vznikla metodika pro školní sociální pedagogy, která se mimo jiné věnuje i tomu, jak si současná běžná škola stojí v rámci vyváženosti mezi výchovnou a vzdělávací funkcí. Červeňáková a kol. (2019:5) upozorňuje především na to, jak je výchovná funkce školy upozaděná oproti té vzdělávací. Převažuje nerovnocenný vztah mezi žáky a učiteli. V současnosti se počty dětí, které vyrůstají v nevyhovujícím rodinném prostředí nebo se potýkají s nějakými sociálními a ekonomickými problémy zvyšují a ve školách chybí role pracovníka, která by se věnovala těmto tématům a představovala by včasný zachytný systém pro žáka i jeho rodinu.

K určité formě zavedení školní sociální práce (dále jen ŠSP) již Ministerstvo školství (dále jen MŠMT) směřuje své kroky skrze strategické cíle v rámci vzdělávací politiky ČR Strategie 2030+. Hlavním cílem strategie je „*snížit nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnění maximálního rozvoje potenciálu žáků a studentů.*“ MŠMT vnímá, že *posílení role sociální práce v rámci regionálního školství* je pro naplnění tohoto cíle nezbytné. (MŠMT, 2022) Je tedy viditelné, jak je téma ŠSP a změny v oblasti školství aktuálním tématem.

4.1 Školní sociální práce

Školní sociální práce má své počátky především v USA, těm se věnuji níže v podkapitole 4.4, kde definuji i hlavní cíl školní sociální práce. Školní sociální práce (dále jen ŠSP) vychází především z vědy o sociální práci. Paní Hurychová (2022:194) vidí jako hlavní přednosti ŠSP **přesah do rodiny žáka**, komplexní řešení nepříznivé sociální situace **z mikro, mezi i makroúrovně**, také větší **kapacitu času** – která je podstatná pro správné vyslechnutí žáka. Velmi zdůrazňuje **empatický, rovný a lidský přístup** při komunikaci s žákem a jeho rodinou.

Velmi s tímto výčtem souhlasím a oceňuji i to, že paní Hurychová nezapomněla na důležitou přednost sociální práce, a to je možnost přizpůsobit se a vidět se s např. rodinou žáka i mimo školu, která může pro být pro rodiče leckdy dosti nepříjemným prostředím. Může se stávat, že rodiče nedorazí na schůzky s učiteli jen z důvodu strachu,

studu, odporu ke školnímu zařízení. Flexibilitou sociálního pracovníka ve školství by se tato bariéra mohla prolomit, posílit důvěru a otevřít dveře k možné pomoci a řešení potíží.

V současné době existuje 5 modelů školní sociální práce. Jsou jimi:

- **Tradiční neboli klinický model** – zaměřuje se na žáky, kteří se potýkají s emocionálními nebo sociálními problémy a jejich následkem mají potíže s chováním nebo učením
- **Model orientovaný na změnu** – zabývá se žáky, u kterých se projevují problémy pouze ve školním prostředí; orientuje se především na školní prostředí
- **Komunitní školský model** – zabývá se komunitou a podněcuje všechny v komunitě k lepší vzájemné spolupráci
- **Sociálně-interakční model** – zaměřuje se na žáka a jeho problém v rámci spolupůsobnosti a snaží se vlivem různých zásahů žákovi pomoci v jeho potížích.
- **Model I. B. Costingové** – zabývá se školními sociálními službami a jejich změnami (Hurychová, 2022:192-197)

5 Integrace profese sociálního pracovníka do školství a jeho role

V předešlých kapitolách jsem přiblížila sociálního pracovníka i školství samostatně. Nastínila jsem základní problémy, které se ve školním prostředí objevují a byly by řešitelné právě v kompetencích sociálního pracovníka. Jednalo se o patologické jevy a prvky prevence.

Mimo pozice sociálního pracovníka, existuje profese sociálního pedagoga, která by dle mnohých byla lepším řešením. Už jen díky tomu, že v názvu profese má slovo pedagog. První podkapitolu tedy věnuji rozdílům mezi profesí sociální pracovník a sociální pedagog.

V celé kapitole čerpám myšlenky především ze své vlastní pracovní praxe. A to z pozice terénní sociální pracovníce i z průběžných praxí, které mi rozšířily znalosti. Také se odkazuji na předešlé kapitoly své práce. Jedná se tedy i o sumarizování poznatků a uvádění jich do souvislostí.

Chtěla bych v kapitole reagovat na aktuální stav, a proto ji doplňuji i o současný pohled odborníků. Jelikož věřím, že zkušenosti a znalosti lidí z dennodenní praxe jsou k nezaplacení. Oslovila jsem o vyjádření se k tématu dvě sociální služby, které se zabývají sociální prací s dětmi a rodinou a také paní Mgr. Světluši Kotrčovou, MBA, která působila jako metodik prevence v PPP, poskytuje konzultace z oblasti sociálně – právní ochrany dětí, pohybuje se na půdě MPSV a tématem školní sociální práce se dlouhodobě zabírá. Poznátky budu prolínat celým textem této kapitoly.

5.1 Sociální pracovník versus sociální pedagog

Sociální pracovník a sociální pedagog, resp. sociální práce a sociální pedagogika obecně, mají mnoho společného a častokrát bývají zaměňovány. Prolínajícími se prvky mohou být cílové skupiny, či objekty zkoumání, kterými jsou sociálně-patologické jevy ve společnosti. Odlišují se především v tom, že sociální pedagogika se zaměřuje především **na prevenci a kompenzaci**, zatímco sociální práce je více vnímána v oblasti **intervence** v klientových náročných sociálních situacích. Sociální pracovník je definován především právní normou – zákon o sociálních službách (108/2006 Sb.), kde je zmíněn i obor sociální pedagogiky, v rámci kvalifikačních podmínek.

Dle dostupných informací zveřejněných na webových stránkách Asociace sociálních pedagogů (dále jen ASOCP) zatím není sociální pedagog uveden v zákoně o pedagogických pracovnících, ani v přílohách zákona, stejně jako sociální pracovník. To velice komplikuje faktické zařazení pozice do školství, kdy kvůli absenci legislativního ukotvení nejsou vymezeny kompetence, náplň práce, mantinely a platové zařazení zůstává pedagoga na rozhodnutí ředitele dané školy. V případě sociálního pedagoga jej většinou umístí do platové tabulky č. 1, která náleží nepedagogickým pracovníkům (kuchařky, školníci, ...), kterým však není. To dle informací vede „*k nejednotnosti, dehonestaci pozice i práce samotné*“, jelikož není přihlídnuto k náročnosti dané práce.

Dle MPSV, které odpovědělo na dotaz ohledně zařazení sociálního pedagoga do školství, ASOCP, pokud sociální pedagog ve školství vykonává činnosti dle §109 zákona o sociálních službách má nárok na shodné platové ohodnocení jako sociální pracovník ve školství. Zde je myšlen pracovník nacházející se v PPP, SPC. Uvádí také, že náročnost profese sociálního pracovníka je obdobná s náročností práce sociálního pedagoga a na základě toho by měly být i obdobně platově ohodnoceny. (ASOCP, 2023).

Sociální pedagog se ale mimo jiné může uplatnit i v nízkoprahových a aktivizačních centrech, v rámci sociálních služeb či v represivních složkách. Pozice sociálního pedagoga je navíc málokdy obsazována, a ještě méně ve školství. Možná to je i proto, že sociální pedagogika nemá nijaké zvláštní legislativní ukotvení a nemá tak dlouhou historii a propracovanou teorii, metodiku a praxi jako právě obor sociální práce. (GULOVÁ, 2011:70-71). „*Sociální pedagog by se musel hodně dovzdělávat v oblasti sociální práce, naproti tomu sociálnímu pracovníkovi by mohla stačit nějaká menší rekvalifikace v oblasti školství-tak aby znal systém a věděl jeho limity.*“ (Kotrčová, 2024. Osobní komunikace) I v tomto spatřuji výhodu zavedení spíše pozice sociálního pracovníka, který by ve školním prostředí představoval odborníka na sociální oblasti a poradenství s tím, že by znal mantinely a limity školství nežli sociální pedagog, který představuje odborníka na třídní dynamiku, kolektiv, i patologické jevy, nýbrž není až tak zdatný v sociální oblasti a v případě řešení nějaké NSS by byl třeba další odborník.

„Pamatuji si, že se k nám na OSPOD hlásil do výběrového řízení člověk, se vzděláním sociálního pedagoga. Po přijímacím rozhovoru jsme ho ale nemohli přijmout, jelikož neznal základní pojmy ze sociální práce a neorientoval se v právních předpisech

tak, jako ostatní uchazeči se vzděláním ze sociální práce.“ Kotrčová, 2024. Osobní komunikace)

5.2 Praktičnost integrace profese sociálního pracovníka

Pro lepší orientaci v této podkapitole v první části specifikuji činnosti a předpoklady sociálního pracovníka, které by byly dobře prakticky využitelné ve školním ekosystému. V druhé části podkapitoly přiřazuji tyto činnosti již konkrétně ke vztahu k žákům, rodině žáka, škole a směrem ke společnosti.

Významnou devízou profese sociálního pracovníka je jeho odborný **přesah a možný přesah až za školní prostředí – přesah do rodiny**, o kterém jsem se již zmiňovala. Sociální pracovník se na situaci klienta dívá **z mikro, mezi i makroúrovně**. (HURYCHOVÁ, 2020:194). Tzn. že pohlíží na situaci komplexně a vyhledává silné stránky jak na straně klienta a jeho nejbližšího okolí, tak na straně systému. Sociální pracovník by měl být také „*studnicí*“ **informací z různých sociálních oblastí**, ať už se jedná o finanční gramotnost, bytovou situaci, zaměstnanost, obecně sociální politiku nebo výchovně vzdělávací informace, informace z oblasti zdraví, dluhů, řešení mezilidských vztahů, sporů, prevence a další. Má všeobecný přehled a aktivně **informace a zkušenosti sdílí a pracuje s nimi** ve prospěch klienta.

Stejně tak, jako je sociální pracovník znalý v sociální oblasti je znalý i v daném regionu, kde působí. Zná vybavenost města/obce, návazné služby a ví, kam se, v jakém případě obrátit a kam nasměřovat klienta – neboli **zajišťuje síťování, spolupracuje s jinými sociálními a návaznými službami** ve prospěch klienta. Lobuje za příznivé sociální změny v daném regionu.

Další velkou doménou pro zavedení profese sociálního pracovníka do školství je zcela jednoduše to, že se jedná o další pomocnou sílu, která disponuje větší **časovou kapacitou**, kterou může věnovat přímé práci s klientem v podobě sociálního poradenství, sociálně-právního poradenství, nebo sociální intervence.

V rámci své osobní praxe i výpovědi pracovnice ze sociálně aktivizační služby s dětmi se my, sociální pracovníci často setkáváme s tím, že klient v tomto případě rodič nerozumí požadavkům školy, nemluví stejným jazykem a dochází k nedorozumění a leckdy i zbytečným problémům a zhoršení celkové situace či vyhrocení vzájemných vztahů. „*Značnou pomocí by však byla jakákoli pozice (...), která by byla prostředníkem*

*mezi školou, rodinou a systémem návazných služeb a institucí, která by zprostředkovala rodině podporu týkající se nejen školního prostředí a problematiky, která by byla kompetentní k zajištění psychologické podpory studentů, která by pracovala s rodinami studentů (ve spolupráci například s naší službou), která by měla přesah do práce se školním kolektivem, která by pracovala s pedagogickými pracovníky ve škole, která by byla schopna aplikovat např. doporučení PPP a SPC, která by uměla vhodně a efektivně síťovat, která by výchovné a prospěchové potíže žáka uměla interpretovat také v kontextu jeho rodinného a širšího sociálního prostředí.“ (Příloha č.4) Z tohoto důvodu vnímám jako velice podstatnou činnost sociálního pracovníka ve školství **zprostředkování a koordinace vzájemné komunikace** v trojúhelníku škola, žák, rodina dle zmíněné výpovědi i v rámci návazných služeb. Komunikaci v tomto pojetí věnuji celou jednu podkapitolu níže, abych dostatečně rozkryla, jaká úskalí v sobě nese.*

Sociální pracovník by mohl přinést do školství i benefit v podobě své flexibility. Jednak je flexibilní v rámci práce s různými cílovými skupinami čili má určitou povědomost o práci se závislými, mládeží, rodinou apod., tzn. není úzce profilovaný, a to ho dělá flexibilnějším. Flexibilní může být ale i časově a ve vztahu k místu setkávání s klienty. Pokud by pracovník vykonával své služby i terénní formou, a vídal se tak s klienty v jejich přirozeném prostředí nebo ve volném prostoru. Určitě by to mohlo být dobře využitelné v práci se sociálně znevýhodněnými rodinami, které si například nemohou finančně dovolit cestu do školy na schůzku, nebo se jedná o jinak znevýhodněné rodiny. Telefonická domluva je samozřejmě také řešením, ačkoli není natolik kvalitním kontaktem jako schůzka osobní. Sociální pracovník si tímto získá větší důvěru rodiny a přiblíží se více situaci rodiny a může porozumět určitým jevům, když vidí, v jakých podmínkách a vzorcích je dítě vychováno. Nehledě na to, Červeňáková A, a spol. (2019:8) uvádí fakt, že pro většinu rodičů není školní prostředí ani komunikace s pedagogy příjemná. Spíše naopak.

Na druhou stranu se škola pro mnohé rodiny může stát prvním místem, kde se setkají se sociálním pracovníkem a zjistí jaké nabízí možnosti pomoci. Situace rodin se tak bude moci řešit efektivně a rychle. A hlavně se k pomoci dostanou i ti, kteří nevěděli, že nějaká vůbec je.

Podpora žáků

Hlavní benefity ve vztahu k žákům by měl sociální pracovník v těchto bodech:

- Časová kapacita a flexibilita – pracovník má čas kvalitně a dostatečně žáka vyslechnout
- Psychický faktor – nejedná se o pedagoga, ani o učitele
- Mlčenlivost
- Lidský přístup, nemoralizování, nehodnotící přístup
- Citlivá komunikace i s rodinou žáka
- Předání informací o návazných službách (možnost využití Nízkoprahových zařízení, apod.
- Poradenství – trávení volného času, prevence, zdraví, šikana, spory

Podpora pedagogů

- Časová kapacita a flexibilita – pomoc v rámci agendy psaní zpráv pro PPP, žádost o nadace pro sociálně znevýhodněné rodiny
- Zprostředkování komunikace s rodinou žáka, orgány veřejné správy, ostatními sociální službami
- Lidský přístup, nemoralizování, nehodnotící přístup
- Poradenství o možnostech pomoci – kam se obrátit, předání kontaktů na návazné služby, vysvětlení fungování sociálních služeb, systému sociální politiky apod
- Koordinace NSS – individuální plánování, vyhodnocování, propojování

Podpora zákonným zástupcům

- Psychický faktor – nejedná se o pedagogického pracovníka
- Nemoralizující a respektující přístup
- Osvěta v oblasti témat – prevence, duhy, spory apod.
- Zprostředkování komunikace se školou a vysvětlení požadavků, přizpůsobení úrovně komunikace klienta

- Sociální poradenství – předávání informací z hlediska zaměstnanosti, dávek na ÚP
- Terénní forma práce (flexibilita) – rodič se s pracovníkem může sejít i mimo školní prostředí
- Lidský přístup, nemoralizování, nehodnotící přístup
- Časová kapacita – čas na vyslechnutí
- Předání kontaktů na jiné návazné služby – síťování
- Pomoc v orientaci v NSS

Sociální pracovník by ve školství zastával především roli koordinátora a case managera v NSS klientka. Spolupracoval by s dalšími objekty a společně s nimi tvořil zachytný systém. V roli zprostředkovatele by se věnoval převážně vedením komunikace mezi školou, rodinou a žákem.

5.3 Sociální pracovník jako koordinátor a zprostředkovatel komunikace mezi školou, rodinou, žákem a sítí služeb

Důvod proč, zde stavím koordinaci a zprostředkování komunikace na významné místo je, že komunikace je hlavním nástrojem sociálního pracovníka a je „alfou a omegou“ v řešení situací. Také dobrá a promyšlená koordinace případu klientka může vést spíše k vyřešení situace nežli neorganizovaná pomoc klientovi.

Hlavním nástrojem sociálního pracovníka je komunikace, rozhovor. Jak již bylo zmíněno od sociálního pracovníka se očekává, že bude lektorsky způsobilý– tedy zvládne převést formu jazyku a vyjadřování na úroveň formy jazyku klienta, tzn. klient zvládne pracovníkovi porozumět. I z výpovědi oslovené sociální pracovnice, která se zabývá prací s rodinou jasně vyplývá, že komunikace školy směrem k rodičům není pro mnohé rodiče srozumitelná. (Příloha č. 4). Zde vidím velký potenciál uplatnění této profese ve školství, kde se nezdařenou komunikací může „zavřít spoustu dveří“.

Sociální pracovník by mohl efektivně vyřizovat komunikaci především s návaznými službami, kde pracují též sociální pracovníci, takže se může očekávat, že pracovník rychleji a lépe zvládne vyjednat schůzku, zasítovat nebo vyjednat, co je třeba.

Jisté riziko, které by mohlo vést ze zařazení dalšího článku v rámci komunikace žák-škola-rodina, spatřuji ve větší náchylnost ke vzniku komunikačního šumu. Respektive čím více zdrojů je, přes které informace vedou, tím větší je riziko, že může

dojít k nedorozumění nebo k úniku informací. Oproti tomu, je ale pravidlo „*více hlav, víc ví.*“ V řešení výchovných témat i vzhledem k individualismu každého z nás je to více než žádoucí.

V případě koordinace by se zasazení sociálního pracovníka jevílo také jako velmi přínosné. „*Určitě by měl být ve škole někdo, kdo dobře zkoordinuje propojování služeb, naplánuje jednotlivé kroky k optimalizování situace a průběžně je bude vyhodnocovat.*“ (Kotrčová, 2014. Osobní komunikace)

5.4 Možný postup pro zavedení pozice sociálního pracovníka ve školství

Hlavním bodem je uvědomění si, že sociální práce a školství jsou dva různé světy, které se ale prolínají ve spoustě svých cest. Pro pochopení situací dějících se ve školním prostředí a využití k tomu um sociální práce je nezbytné znát fungování a možnosti školního ekosystému. To potvrzuje i Petrenko (2020), kdy říká, že: „*Aby se sociální práce na školách mohla systémově šířit, je tak nutné vedle legislativního ukotvení vytvořit jednotnou metodiku pro její zavádění, výkon a evaluaci dopadů. K jejímu vzniku je nezbytné shromáždit dosavadní zkušenosti z případů úspěšného propojení sociálně preventivní práce a školského terénu a zejména pak případy dobré praxe ze škol, kde se zavedení sociální práce osvědčilo a má výsledky.*“

O rozšíření či úpravě ŠPP, do kterého by pozice sociálního pracovníka spadala má na starost ředitel dané školy. Pro zavedení pozice je tedy nutné zabývat se i řediteli škol a znát jejich pohled na danou problematiku. Tomuto tématu se věnovala Nela Fenigbauerová ve své bakalářské práci v roce 2016. Z jejího zkoumání vzešlo, že povědomost o školní sociální práci mělo 11 z 18 dotazovaných ředitelů ZŠ v jihočeském kraji, a 14 z 18 si myslí, že školní sociální práce je potřebná. Ač se jedná o většinu, je nutné dále rozšiřovat povědomí o školní sociální práci.

Pro konkrétní zavedení sociální práce je nutné stanovit si jak často, nebo na základě čeho by měl být sociální pracovník ve škole k dispozici.

5.5 Možné překážky pro zavedení pozice sociálního pracovníka

Pro komplexní pohled na danou problematiku mi přijde příhodné zařadit do bakalářské práce i možné překážky zavedení ŠSP, jejichž konkrétní formy budu dále zjišťovat v praktické části práce.

Možnou překážkou pro zavedení ŠSP, může být fakt, že část činností, kterou by mohl sociální pracovník vykonávat je již saturována a rozdělena mezi pracovníky ŠPP. (HAVLÍKOVÁ, KUBALČÍKOVÁ 2018:16). Může se tak zdát, že by zavedení profese bylo **nadbytečné**.

Dalším důvodem, proč by zařazení sociálního pracovníka nemuselo být ku prospěchu je možné přetížení a chaos, z velkého počtu pracovníků, kteří by řešili jednu rodinu nebo žáka. Na druhou stranu sociální pracovník by zde mohl být ku prospěchu nejen pro žáky a rodiny, ale i poskytovat sociální poradenství pro učitele, jak jsem již zmínila.

Jednoznačným důvodem neintegrace sociálního pracovníka do školství je neexistující legislativa a metodiky pro tuto profesi.

Také na úrovni jednotlivých ministerstevch může být překážkou nesoulad a nejednotnost v oblasti priorit a finanční podpory. *„MPSV se finančně hodně angažuje v oblasti prevence, zatímco MŠMT spíše podporuje sekundární prevenci a ústavní péči.“* (Kotrčová, 2024. Osobní komunikace)

Shrnutí teoretické části

V teoretické části byly vymezeny základní pojmy, definice sociální práce a současného školství. Také jsem se věnovala posouzení, zda by byla vhodnější profese sociálního pracovníka či sociálního pedagoga ve školství.

V teoretické části byly uvedeny hlubší souvislosti, mezi problémy, které se u žáků objevují ve školním prostředí a využitelností sociální práce v jejich řešení. Byla nastíněna forma zavedení, možné postupy a taktéž rizika vyplývající z integrace sociálního pracovníka do školství.

Domnívám se, že pokud by se podařilo díky zasazení profese sociálního pracovníka včasěji podchytit žáky s projevy problematického až deviantského chování a začalo by se s nimi aktivně spolupracovat na zlepšení jejich projevů chování a příčin, mohlo by to mít příznivý vliv na zlepšení školního klimatu a zvýšení úspěšnosti žáků. V některých případech by sociální pracovník mohl motivovat žáky k dalšímu studiu na středních odborných školách a učilištích. Čímž by se žáci dále ve svém životě mohli lépe uplatnit na trhu práce a zvýšit si tak svou životní úroveň.

Zasazením sociálního pracovníka do školství by se mohlo díky včasné prevenci snížit rizika prohlubování problémů u žáků.

III. Praktická část

6 Metodická část

Hlavním cílem celé bakalářské práce je zjistit, zda by byla integrace sociálního pracovníka do školství prospěšná. Cíl je zkoumán současně ze třech dimenzí pohledů, a to z pohledu učitelů ZŠ, žáků ZŠ a rodičů. V této metodické části se budu věnovat představení hlavního i dílčích cílů, zdůvodnění vybrání zkoumaného vzorku respondentů a informantů, charakteristikou prostředí místa výzkumu, zpracování výsledků a jejich interpretací.

6.1 Výzkumné otázky a transformační tabulky

1 Transformační tabulka pro pedagogy

Hlavní cíl	Metody a techniky zkoumání	Dílčí výzkumné cíle	Tazatelské otázky
Zjistit, zda je profese sociálního pracovníka přínosná ve školství z pohledu pedagogů.			
	Standardizovaný dotazník	DVC1: Zjistit, zda mají pedagogové zkušenost s profesí sociálního pracovníka ve	<i>1) Máte osobní zkušenost se spoluprací se sociálním pracovníkem v rámci Vaší praxe? A jakou?</i>

		vztahu k jejich praxi?	2) <i>Jednalo se o sociálního pracovníka z nějaké z těchto oblastí?</i>
		DVC2: Zjistit, zda by mohla integrace profese sociálního pracovníka pomoci pedagogům v rámci jejich práce.	3) <i>V jakých činnostech/případech byste se obrátili na sociálního pracovníka ve škole?</i>
		DVC3: Zjistit, zda by zprostředkování komunikace škola – žák - rodina byla stěžejní náplní práce sociálního pracovníka ve školství.	4) <i>Pokud byste měl/a vybrat jednu hlavní činnost, kterou by měl sociální pracovník zastávat především, která by to byla?</i> 5) <i>Jaké činnosti by měl mít sociální pracovník ve škole v náplni své práce?</i>
		DVC5: Zjistit, zda by měl být sociální pracovník ve škole přítomen.	6) <i>Jak často by dle Vašeho názoru měl být sociální pracovník ve škole přítomen?</i>

			7) <i>Jak dlouho by dle Vašeho názoru měl být sociální pracovník ve škole k dispozici?</i>
--	--	--	--

2 Transformační tabulka pro žáky

Hlavní cíl	Metody a techniky zkoumání	Dílčí výzkumné cíle	Tazatelské otázky
Zjistit, zda je profese sociálního pracovníka přínosná ve školství z pohledu žáků.			
	Dotazník	DVC1: Zjistit, zda mají žáci 8. tříd ZŠ	<i>1) Popiš profesi sociálního pracovníka.</i>

		povědomí o profesi sociálního pracovníka	2) <i>Je dle tvého názoru přínosné mít sociálního pracovníka ve škole?</i>
		DVC2: Zjistit, zda žáky 8. tříd ve škole trápí potíže s učením, rodinné problémy apod.	3) <i>Co tě momentálně nejvíce trápí?</i>
		DVC3: Zjistit, zda mají žáci nějakou osobu, se kterou mohou potíže řešit.	4) <i>Máš pocit, že máš ve škole, někoho, kdo ti s problémy může pomoci (vyslechnout, vyřešit)?</i> 5) <i>Kdo je osoba, na kterou se s problémy můžeš obrátit?</i>

3 Výzkumné otázky pro rodiče

Hlavní cíl	Metody a techniky zkoumání	Dílčí výzkumné cíle	Výzkumné otázky
Zjistit, zda je profese sociálního pracovníka přínosná ve školství.			
	Polostrukturovaný rozhovor		
		<p>DVC1: Zjistit, jaké povědomí mají rodiče o profesi sociálního pracovníka.</p>	<p>1) <i>Popište prosím, jak vnímáte profesi sociálního pracovníka.</i></p> <p>2) <i>Jakou máte zkušenost s výkonem práce sociálního pracovníka?</i></p> <p>3) <i>Je dle Vašeho názoru začlenění profese sociálního pracovníka do školství prospěšné? Proč ano, Proč ne?</i></p>
		<p>DVC2: Zjistit, jaké rodiče řeší nejčastěji potíže ohledně svých dětí, nízkých</p>	<p>4) <i>Když řešíte nějaký problém, tíživou situací, na koho se ve škole obrátíte a proč?</i></p>

		příjmů či školy, a s kým je mohou ve škole řešit.	<i>5) Jaké nejčastěji řešíte problémy, co se týče školy, dětí, rodinné situace apod?</i>
		DVC3: Zjistit jak často, by měl být sociální pracovník ve škole přítomen.	<i>6) Jak často by dle Vašeho názoru měl být sociální pracovník ve škole přítomen?</i> <i>7) Jak dlouho by dle Vašeho názoru měl být sociální pracovník ve škole k dispozici?</i>

6.2 Zdůvodnění a charakteristika vybraného vzorku zkoumání

Pro výzkum této bakalářské práce jsem si jako vzorek zkoumání zvolila základní školy (dále jen ZŠ) v Trutnově, jelikož z Trutnova pocházím. Konkrétně jsem se zaměřila na žáky 8. tříd těchto ZŠ, jejich učitele a rodiče.

Zvolila jsem žáky 8. tříd, vzhledem k charakteru problematiky, která vyžaduje již vyšší stupeň znalostí. Záměrně jsem nechtěla volit žáky 9. tříd, kteří se v tomto období zaměřují na přijímací zkoušky na střední školy.

Vzhledem k tomu, že se bakalářská práce zabývá tématem sociální práce a jejím přínosem, a to i ve vztahu komunikace mezi školou a rodinou, přišlo mi důležité zapojit do výzkumu nějakým způsobem i rodiče/rodinu žáků. Z důvodu komplikovanosti sběru dat a oslovování rodičů, jsem zvolila pro výzkum informanty zástupce rodičů na jednotlivých ZŠ ve školních radách.

Výzkum bakalářské práce byl zkoumán prostřednictvím 10 respondentů – učitelů ZŠ, 21 respondentů žáků ZŠ a 3 informanty – zákonnými zástupci, kteří na ZŠ zastupují rodiče ve školských radách.

6.3 Identifikace místa výzkumu

Pro komplexní pohled na danou problematiku a dokreslení kontextu jsem do práce zařadila i kapitolu, zabývající se městem, ve kterém bylo zkoumání provedeno. Zabývá se jeho vybaveností v rámci sociálních služeb a školních zařízení.

Trutnov je okresní město o rozloze 10 333 ha ležící v Královéhradeckém kraji. K 1.1. 2023 mělo město 29 660 obyvatel. (ČSÚ, 2022, 2023). Trutnov disponuje 7 ZŠ z toho 1 ZŠ pro žáky se specifickými poruchami učení. Jedná se o příspěvkové organizace, jejichž zřizovatelem je přímo město Trutnov. (TRUTNOV,2020).

V Trutnově je velké zastoupení sociálních služeb. Jmenovitě se jedná o oblastní charitu, pečovatelskou službu, domov pro seniory, sociálně aktivizační službu, azylový dům pro matky s dětmi, noclehárnu, regionální institut ambulantních psychosociálních služeb (CDZ, sociální rehabilitace, kontaktní centrum, chráněné bydlení), stacionář, sanatorium, sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR, centrum pro integraci osob se zdravotním postižením KHK, klub vozičkářů, a pedagogicko-psychologickou poradnu a speciální centrum. Dále zde fungují spousta dalších služeb terénní formou.

Vzhledem k velkému zastoupení sociálních služeb a jejich velké angažovanosti v rámci preventivních programů a podobných akcí právě ve školách jsem na začátku výzkumu předpokládala určitou povědomost všech tří zkoumaných kategorií o sociální práci.

6.4 Zdůvodnění vybrané výzkumné strategie

Pro své výzkumné šetření jsem zvolila kvalitativní i kvantitativní metodu. Pro výzkum týkající se žáků a učitelů jsem zvolila kvantitativní metodu, a to konkrétně dotazníkové šetření, které obsahuje většinu uzavřených otázek a pár otevřených. Zvolila jsem on-line dotazník, ale nabízela jsem školám i možnost vytvoření i pdf dotazníku, jehož vzory příkládám v přílohách č. 1 a 2, kdyby měli zájem.

Naopak pro výzkumné šetření týkající se rodičů jsem zvolila kvalitativní metodu, a to konkrétně formou polostrukturovaného rozhovoru. Zvolila jsem polostrukturovaný rozhovor, jelikož jsem již před začátkem výzkumu předpokládala, že rodiče nebudou profesi sociálního pracovníka znát, a tak jsem chtěla mít možnost více rodičům profesi přiblížit a jít více do hloubky.

6.5 Průběh výzkumného šetření a způsob zpracování získaných údajů

6.5.1 Průběh výzkumného šetření a způsob zpracování získaných údajů v kvantitativním výzkumu

Začala jsem vytvořením dvou verzí on-line dotazníků prostřednictvím webového prostředí survio.cz, které umožňuje přeformátování on-line dotazníku do pdf podoby.

Poté jsem telefonicky kontaktovala ředitelství všech 7 základních škol v Trutnově. Na základě telefonické komunikace s řediteli a ředitelkami, kterým jsem se představila a ptala se, zda je možné u nich na školách dotazníky sdílet, jsem každému na e-mail zaslala odkazy na své dotazníky a upřesnila informace ohledně lhůty vyplnění. Školy plně kvitovaly formu on-line namísto fyzických dotazníků, takže jsem dotazníky v tištěné podobě nevyužila.

Při telefonické komunikaci mě již 1 základní škola sdělila, že dotazník žákům přeposílat nebude, s argumentem, že by žáci poté více vyplňovali dotazníky, nežli by se učili.

V průběhu času jsem byla nucena všechny školy opakovaně urgovat a připomínat se s vyplněním dotazníků, kvůli nulové návratnosti. Nakonec semnou komunikovaly pouze 2 školy, které nyní tvoří respondenty mých dotazníků.

V dotaznících pro učitele jsem volila formu vykání, naopak pro žáky jsem volila bližší formu tykání.

Veškerá data získaná v dotazníkovém šetření jsou zpracovaná metodou kódování v programu Microsoft Excel.

6.5.2 Průběh výzkumného šetření a způsob zpracování získaných údajů v kvalitativním výzkumu

Výzkumný vzorek tvoří 3 informanti – 2 ženy a 1 muž. Informanty jsem na začátku oslovovala e-mailem, který byl uveden na webových stránkách školy. Na začátku byla má představa o počtu informantů dvojnásobně vyšší, než je nakonec skutečný počet.

Bohužel kvůli nereagování informantů na mé zprávy jsem neměla, jak počet informantů zvýšit. S informanty jsme se vždy individuálně domluvili, kde se rozhovor uskuteční. Ve všech případech se jednalo o místní kavárny. Informantů jsem se ptala, zda je pro ně příjemnější možnost nahrávání rozhovoru na diktafon v telefonu nebo mé zaznamenávání odpovědí fyzicky na papír. Všichni informanti souhlasily s možností zaznamenávání poznámek v průběhu rozhovoru. Rozhovory trvaly v rozmezí od 30-45 minut. Data získaná rozhovorem s informanty jsou zpracovaná otevřeným kódováním dle Strauss A. a Corbin J. 1999.

6.6 Rizika výzkumu

Ačkoli byl výzkum prováděn adekvátně vzhledem k věku žáků, shledávám zde riziko nedostatečného porozumění situace a probírané problematiky a pojmům v rámci sociální práce. Důsledkem nevědomosti o profesi může být nenaplnění hlavního cíle.

Výsledky mohou být ovlivněny jednotlivými zkušenostmi učitelů, žáků či rodičů se sociálním pracovníkem.

7 Popis a interpretace dosažených výsledků výzkumného šetření

Vzhledem k rozsáhlosti výzkumu, rozdělují výsledky výzkumu na tři části a poté je ve shrnutí syntetizují.

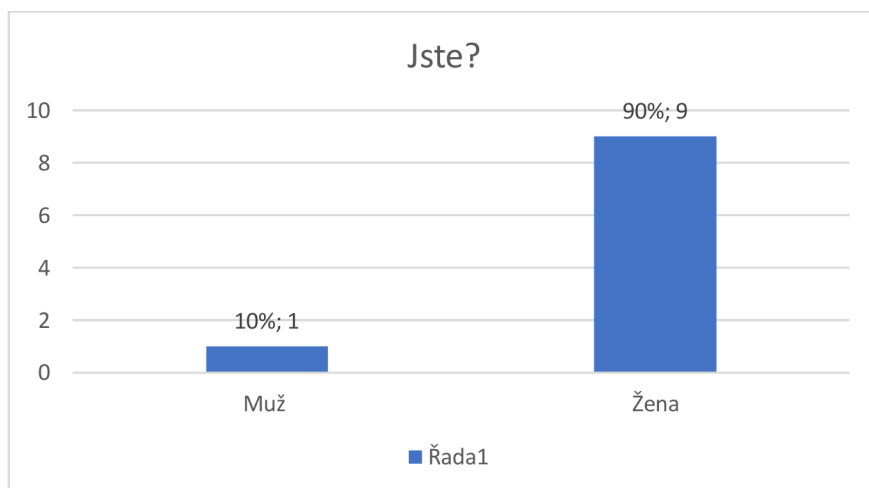
7.1 Interpretace dosažených výsledků

7.1.1 Pedagogové

Otázka č. 1- Jste?

První otázka zjišťovala zastoupení respondentů dle pohlaví. Většinu respondentů tedy tvořily ženy počtem 9 z 10 odpovídajících.

1 Graf – Genderové zastoupení respondentů

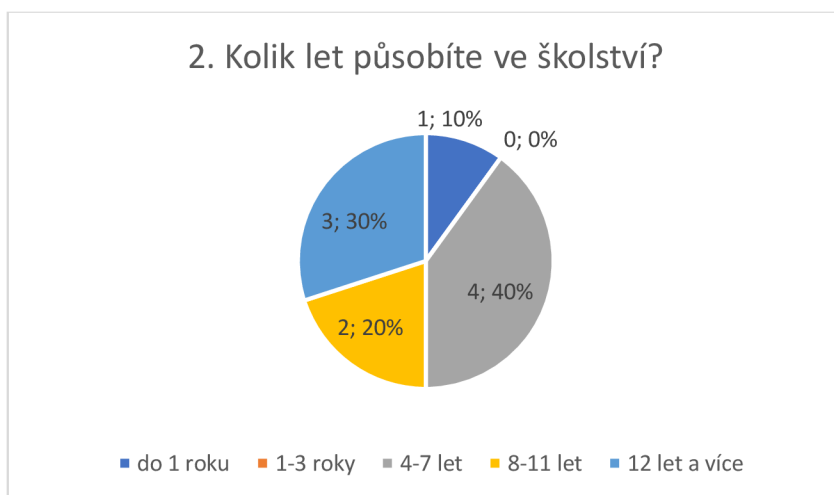
Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 2 – Kolik let působíte ve školství?

V druhé otázce jsem zjišťovala délku působení respondentů ve školství. Šlo o uzavřenou otázku. Přičemž rozpětí mezi možnostmi byly vždy 3 roky. Ukázalo se, že 40% dotazovaných, čili většina působí ve školství 4-7 let. Naopak jen 1 z 10 dotazovaných působí ve školství méně než jeden rok. Tato informace byla pro mě důležitá z hlediska zkušeností učitelů s praxí, a tudíž i potencionální zkušeností s výkonem práce sociálního pracovníka. Pracovala jsem s předpokladem, že učitelé pracující delší dobu ve školství, měli více příležitostí potkat se jak s problémovým chováním žáků, řešením různých náročných situací, tak s prací sociálního pracovníka.

Z jednotlivých odpovědí, jsem ale zjistila, že polovina učitelů, pracujících ve školství 4-7 let a 1 ze 3 respondentů, pracující ve školství 12 let a více stejně nemá zkušenost se sociálních pracovníkem. To mě přivádí ke dvěma závěrům, které aby se vyvrátily nebo potvrdily by musely být více zkoumány. Jeden ze závěrů je, že učitel za tuto dobu neřešil žádnou situaci skrze sociálního pracovníka a nebo netušil, že se jedná o sociálního pracovníka.

2Graf - Doba působení respondentů ve školství

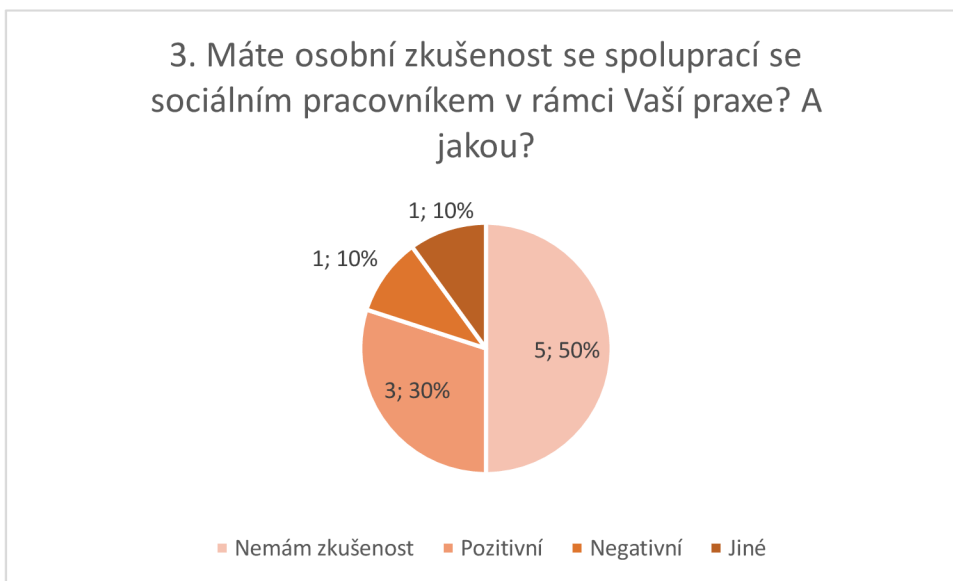

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 3 – Máte osobní zkušenost se spoluprací se sociálním pracovníkem v rámci Vaší praxe? A jakou?

Ve třetí otázce jsem se zabývala tím, zda učitelé mají nějakou osobní zkušenost se sociálním pracovníkem a o jakou zkušenost šlo. Z výsledku vyplývá, že až 50 % z dotazovaných nemá se sociálním pracovníkem v rámci své praxe zkušenost. 3 z 10 respondentů odpověděli, že mají zkušenost pozitivní, 1 respondent měl negativní zkušenost a zbylý jeden uvedl jinou možnost neboli jiné, která nebyla blíže specifikovaná.

3 Graf - Zkušenost respondentů se sociálním pracovníkem

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 4 – Jednalo se o sociálního pracovníka z nějaké z těchto oblastí?

V otázce č. 4 jsem zjišťovala o jakého sociálního pracovníka se nejčastěji jednalo. Z dotazníků vyplynulo, že respondenti, kteří mají za svou praxi zkušenost se sociálním pracovníkem se nejčastěji, až v 40 % případů setkali s pracovníkem odboru sociálně-právní ochrany dětí. Dále se respondenti setkali se sociálními pracovníky z pedagogicko-psychologické poradny, kurátorem a sociálním pracovníkem v rámci sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi.

4 Graf - S jakým sociálním pracovníkem mají respondenti zkušenost

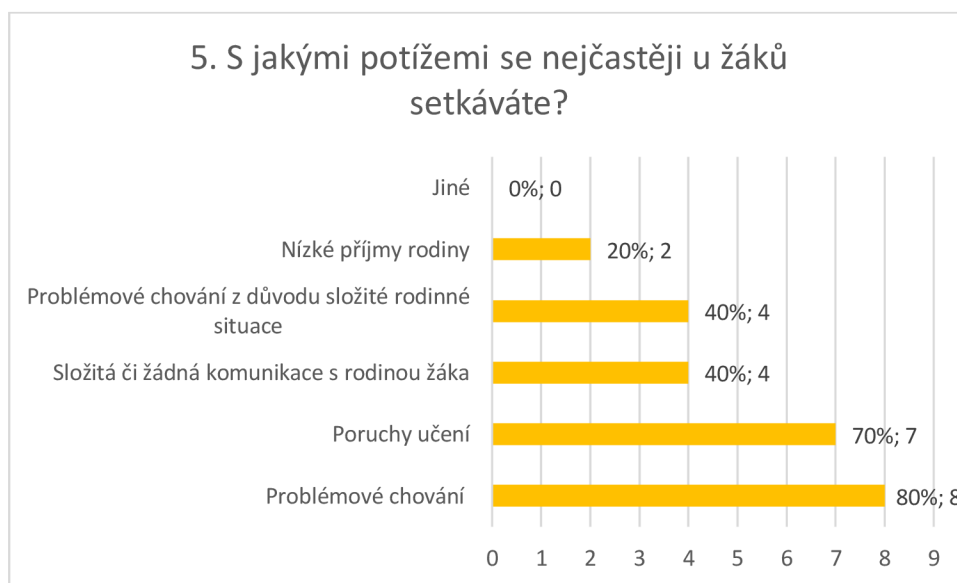
Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 5–S jakými potížemi se nejčastěji u žáků setkáváte?

V otázce č. 5 jsem se zabývala tím, s jakými potížemi se u žáků učitelé nejčastěji setkávají. V této otázce mohli respondenti zaškrtnout více odpovědí. Z nejdominantnějších odpovědí respondentů bylo problémové chování, které tvořilo 80 % odpovědí. Problémové chování bylo v závorce upřesněno jako např. šikana, špatné návyky, záškoláctví apod.). Z výsledku také vyplývá, že se za své praxe každý z dotazovaných setkává se všemi uvedenými potížemi.

Tuto informaci vidím jako alarmující, byť běžnou, když vezmu v potaz délku působení učitelů ve školství a okolní socio-ekonomickou situaci ve společnosti. Také vzhledem k výsledku, otázky č. 3, kdy jsem zjistila, že polovina dotazovaných respondentů nemělo za roky svého působení zkušenost se sociálním pracovníkem. Na druhou stranu, pokud na škole efektivně působí školní poradenské pracoviště dokáží si představit, že se těmto potížím může dále více věnovat někdo z ŠPP namísto učitelů samotných.

5 Graf - Nejčastější potíže se kterými se respondenti setkávají u žáků

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 6 – Je dle Vašeho názoru začlenění profese sociálního pracovníka do školství přínosné? Proč ano, proč ne?

Otázka č. 6 byla otázka otevřená. Většina respondentů, až 60 %, zapsala svou odpověď jako ano. Za svou odpověď připsali ještě argumenty jako: „Určitě je přínosem.

Může pomoci učitelům, rodičům i vzájemné komunikaci.“; „Měl by být k dispozici na každé škole.“; „Určitě ano, pozitivní přístup a potřeba.“

Naopak 30 % respondentů čili 3 z 10 dotazovaných nevidí přínos v zavedení profese sociálního pracovníka do školství. 2 respondenti ke své odpovědi připsali i argumenty jako: „*Ne - finance, jaké by měl pravomoce, stačí funkční OSPOD*“ a „*Myslím si, že nejideálnější je, když tuto "roli" vezme na sebe třídní učitel/ka. Nejlépe zná dítě, komunikuje s rodinou, ev. se obrací na OSPOD. Další článek v řetězci péče by byl dle mého názoru nadbytečný.*“

Z odpovědí respondentů, kteří nevidí přínos v zavedení profese sociálního pracovníka do školství je zřejmé, že se spoléhají především na pracovníky OSPOD.

6 Graf - Přínos začlenění sociálního pracovníka do školství

Zdroj: Vlastní zpracování

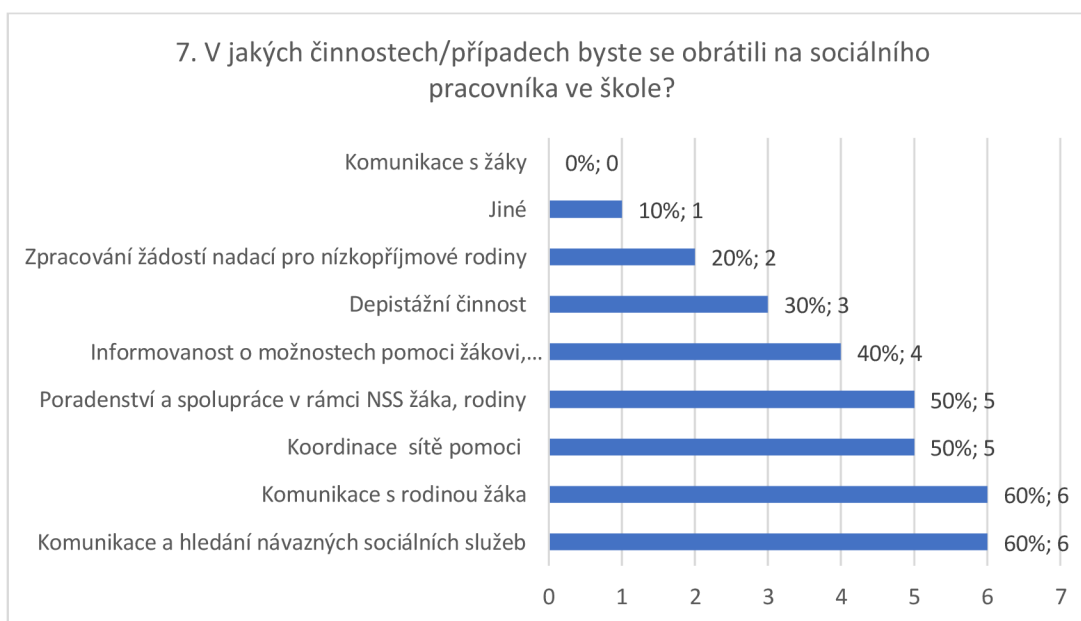
Otázka č. 7–V jakých činnostech /případech byste se obrátili na sociálního pracovníka ve škole?

V této otázce jsem chtěla zjistit, zda učitelé vnímají již předem nadefinované činnosti, jako činnosti, se kterými by se mohli na sociálního pracovníka ve školství obrátit. Respondenti opět měli možnost zaškrtnout více odpovědí.

Je viditelné, že ačkoli, většina učitelů nemá zkušenost se spoluprací se sociálním pracovníkem a 30 % respondentů nevidí v této profesi zasazené do školství přínos, obrátily by se respondenti na pracovníka mimo jedné možnosti ve všech případech. Všechny možnosti měli pro srozumitelnost v závorkách vypsané příklady, aby respondenti lépe porozuměli, co je, čím myšleno.

Činnosti jako komunikace a hledání návazných služeb a komunikace s rodinou žáka byla zvolena v 6ti případech. V 5ti případech byla zvolena činnost koordinace sítě pomoci a poradenství a spolupráce v rámci NSS žáka, rodiny.

7 Graf a) - Činnosti sociálního pracovníka

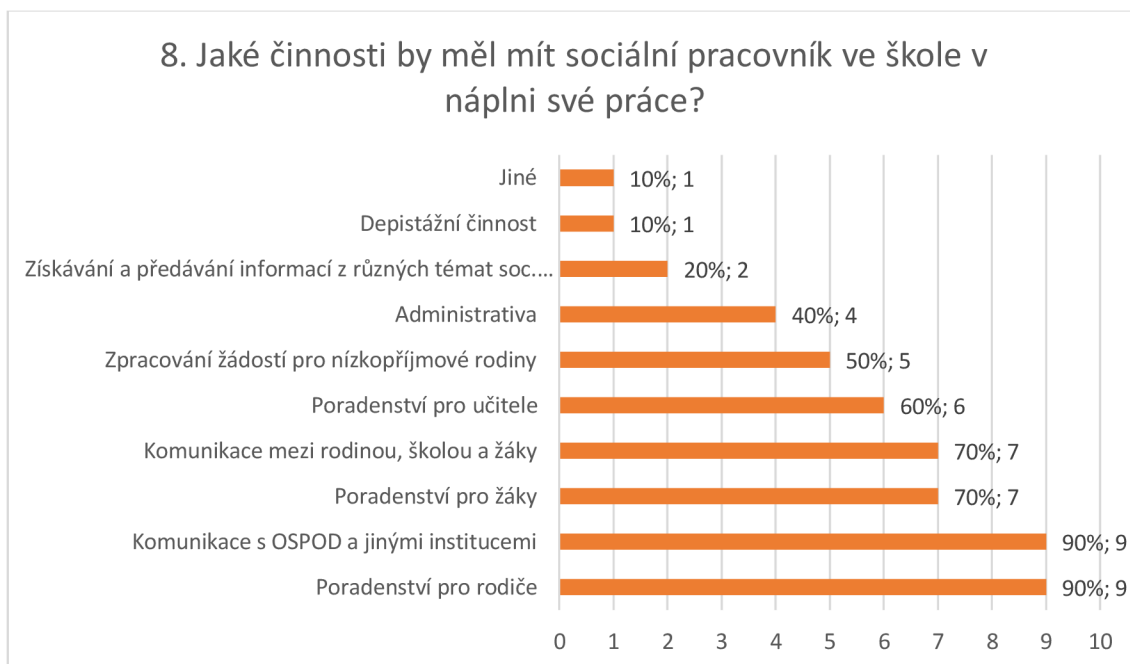
Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 8 - Jaké činnosti by měl mít sociální pracovník ve škole v náplni své práce?

V následující otázce jsem se věnovala tomu, jaké činnosti by dle respondentů měl sociální pracovník ve škole mít v náplni práce. Použila jsem v podstatě podobné činnosti jako v předchozí otázce.

Respondenti měli opět možnost vybrat více možností. Jako nejčastěji zvolené činnosti se ukázaly tyto: poradenství pro rodiče, komunikace s OSPOD a jinými institucemi, poradenství pro žáky, komunikace mezi rodinou, školou a žáky, poradenství pro učitele, zpracování žádostí pro nízkopříjmové rodiny, administrativa.

8 Graf b) - Činnosti sociálního pracovníka

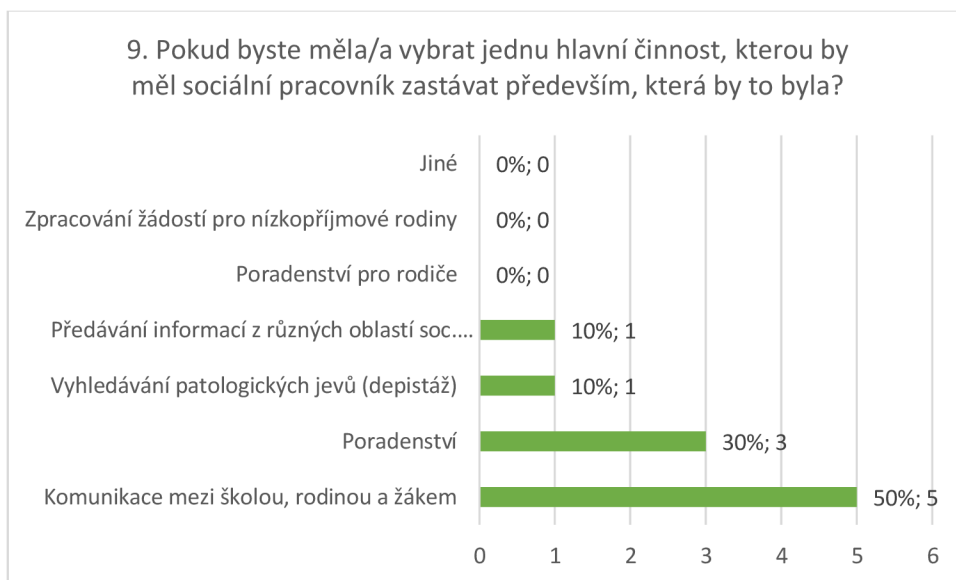
Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 9 – Pokud byste měl/a vybrat jednu hlavní činnost, kterou by měl sociální pracovník zastávat především, která by to byla?

V rámci otázky č. 9 se respondentům nabízela možnost označení pouze jedné varianty. Za pomoci této otázky, jsem chtěla zjistit, zda je pro respondenty pomoc v komunikaci mezi školou, rodinou a žákem vnímána jako stěžejní, či se jedná o jinou činnost.

Ukázalo se, že pro polovinu respondentů se opravdu jedná o činnost, která by zaštiťovala komunikaci mezi školou, rodinou a žákem. Další hlavní činností sociálního pracovníka ve školství by dle respondentů mělo být poradenství, kam se jednoznačně schová spousta činností.

9 Graf - Hlavní činnost sociálního pracovníka

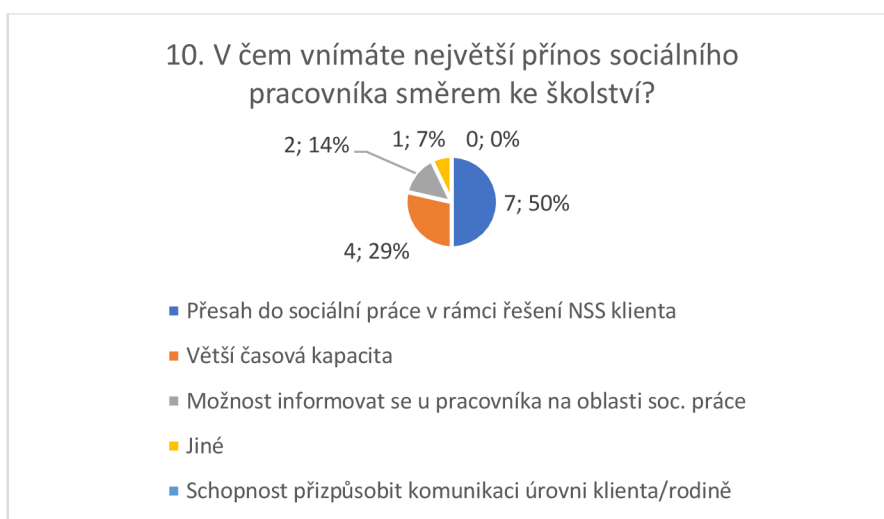

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 10 – V čem vnímáte největší přínos sociálního pracovníka směrem ke školství?

V této otázce mě zajímalo, v čem respondenti vnímají největší přínos sociálního pracovníka směrem ke školství. Zvolila jsem možnosti, které korelují s teoretickými východisky v teoretické části bakalářské práce. Polovina respondentů uvedla, že jeho přínos spočívá právě s přesahem do sociální práce. Dále byla zvolena i možnost větší časové kapacity a možnost informovat se u pracovníka na sociální oblasti.

10 Graf - Největší přínos sociálního pracovníka

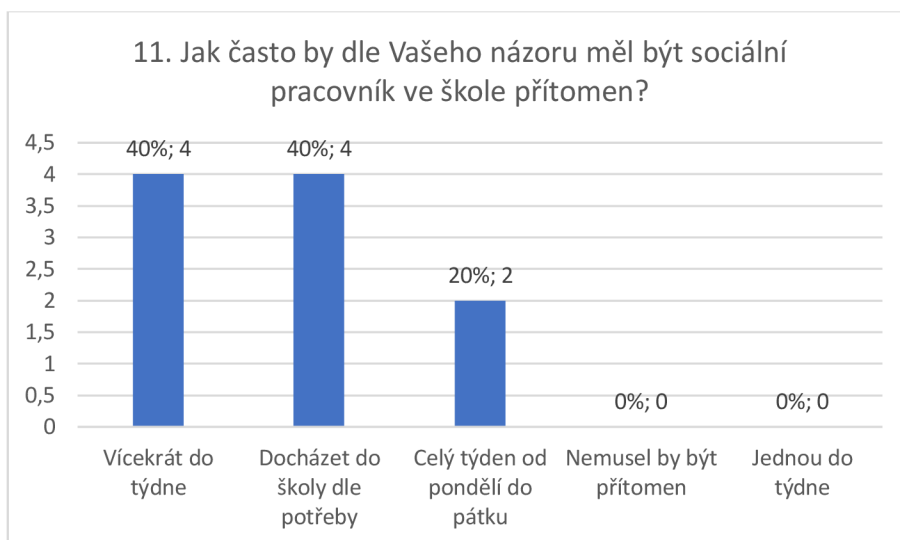
Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 11 – Jak často by dle Vašeho názoru měl sociální pracovník ve škole přítomen?

V 11. otázce mě zajímalo, jak často by dle respondentů (učitelů) měl být sociální pracovník ve škole přítomen. 4 z 10 respondentů uvedli, že by měl pracovník docházet do školy dle potřeby anebo v ní být vícekrát týdně. 2 respondenti uvedli, že by sociální pracovník měl být ve škole celý týden od pondělí do pátku.

Žádný z respondentů nevěděl, že by nemusel být sociální pracovník přítomen vůbec, i když je známo z předchozích odpovědí, že 3 respondentům nepřijde zasazení profese sociálního pracovníka do školství přínosné. Tato informace ve mně evokuje domněnku, že by možná učitele přivítali sociálního pracovníka jako externistu, nikoli stále pracovníka ve školství.

11 Graf - Přítomnost sociálního pracovníka ve škole - časnost

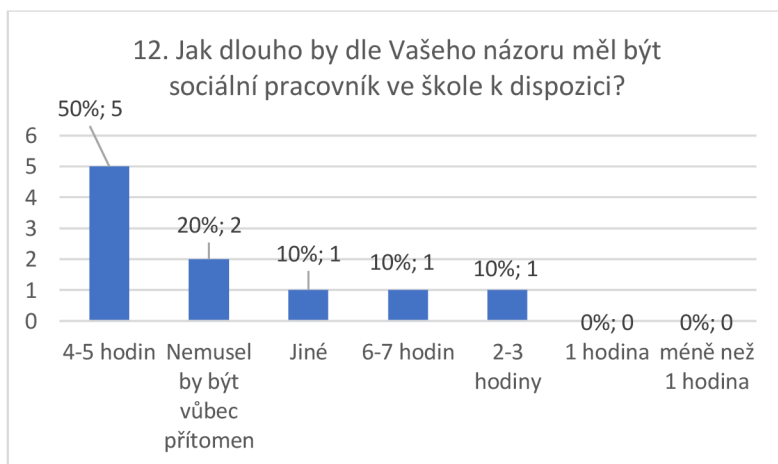

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 12 – Jak dlouho by dle Vašeho názoru měl být sociální pracovník ve škole k dispozici?

Dle učitelů by sociální pracovník ve škole měl být k dispozici zhruba 4-5 hodin. Nebo by nemusel být ve škole vůbec. Toto je určitě velice diskutabilní. Počet hodin strávených ve škole by se odvíjel od potřeby a očekávání škol i ostatních. Momentálně tato výpověď ale poslouží jako „berlička“ pro představení si určitého rámce, jak by sociální pracovník měl ve škole fungovat.

12 Graf - Přítomnost sociálního pracovníka ve škole - doba

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 13 - Zde je prostor pro Vaše postřehy a poznámky k tématu

Na konci dotazníku jsem záměrně nechala volné a dobrovolné textové pole, kdyby se chtěl někdo z respondentů k problematice více vyjádřit. 3 z 10 respondentů mi zanechaly zpětnou vazbu v těchto podobách. Uvádím je zde v přímých citacích, jelikož bych se k nim ráda vyjádřila.

1. – *„Zajímavý nápad; ale...už máme školního psychologa, výchovného poradce, drogového preventistu, speciálního pedagoga...ted' dokonce soc. pracovníka? Setkala jsem se v poslední době s tím, že problémového žáka řeší až 4 odborníci přímo ve škole a další 4 mimo školu, není to moc? Navíc, pokud to bude externista (ted' máme takovou zkušenost s psychologem), tak je spolupráce nedostačující a nefunguje!“* Řekla bych, že toto je komentář hodný k zamyšlení. První věc je ta, že pokud situaci žáka řeší více odborníků a má to pozitivní vliv na jeho situaci, nemusí to být vůbec na škodu. Druhé co mě k tomuto napadá je skutečnost, že většina spoluprací bývá dobrovolná a klient sám má právo volby si zvolit s kým a zda bude spolupracovat. Zde samozřejmě vynechávám nařízené spolupráce.

2- *„Spousta lidí, vč. pedagogických pracovníků funkci a pravomoce sociálního pedagoga nezná. Možná by (třeba do příště) nebylo na škodu tuto funkci na začátku trochu přiblížit.“* Je zajímavé, že povědomost je nízká právě v resortu školství, ke kterému má sociální pedagog, kterého zde respondent zmiňuje blízko. Záměrně jsem však nepřiblížila profesi sociálního pracovníka, abych zjistila i povědomost učitelů, kterou bych čekala na dostačující úrovni, tím, že učitel bývá leckdy prvním, kdo nějaký problém zachytne.

3 – *„Již jsem uvedla výše. Sama jsem sociální pedagog, ale nepovažuji za důležité mít v každé škole i psychologa i sociálního pracovníka. Věřila bych spíš třídním učitelům, kteří by se mohli se všemi pochybnostmi obracet na příslušný odbor sociální péče, který má pravomoc v případě potřeby zasáhnout. Žádný "mezičlánek" bych už do řetězce péče nezařazovala.“* Jsem moc ráda, že se mého dotazníku účastnil i sociální pedagog, o kterém jsem se zmiňovala v teoretické části práce. Třídní učitel je i za mě určitě hlavní „spojkou“ a důležitou osobou v životě žáků. Dokáží si ale představit tu skutečnost, že třídní učitel nemá tak velkou časovou kapacitu, aby si vždy všiml, že se něco děje a měl čas s žákem a rodinou žáka situaci a své domněnky prodiskutovat. Také si dokáží

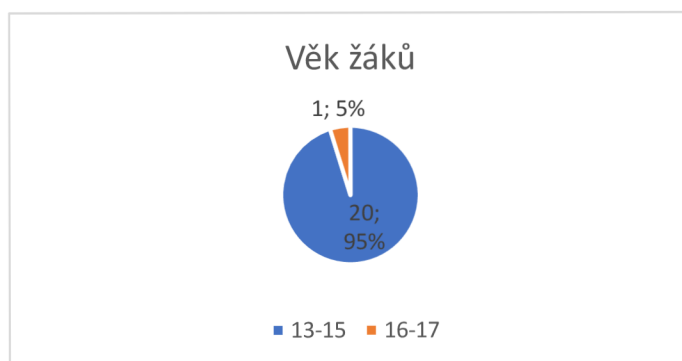
představit, že by mohl nastat problém i v komunikaci, které jsem se také věnovala v teoretické části práce.

7.1.2 Žáci 8. tříd

Otázka č.1 – Kolik je ti let?

V první otázce jsem zjišťovala věkové zastoupení respondentů. Je zřejmé, že většina respondentů je ve věku 13-15 let.

13 Graf - věk respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 2 – Popiš profesi sociálního pracovníka. (Např. dle toho, co dělá, s čím a komu může pomoci, kde ho můžeš najít, zda s ním máš osobní zkušenost – pomáhá rodičům, tobě?)

Ve druhé otázce jsem chtěla zjistit, zda a jakou mají respondenti povědomost o profesi sociální práce a jestli s ní mají zkušenost. V tomto případě se jednalo záměrně o otevřenou otázku, aby respondenti vysvětlili profesi sociálního pracovníka svými slovy. Výpovědi jednotlivých respondentů se lišily, a tak jsem je rozdělila do 3 kategorií, které se nejčastěji opakovaly, a to: nevím, pomáhá a jiné.

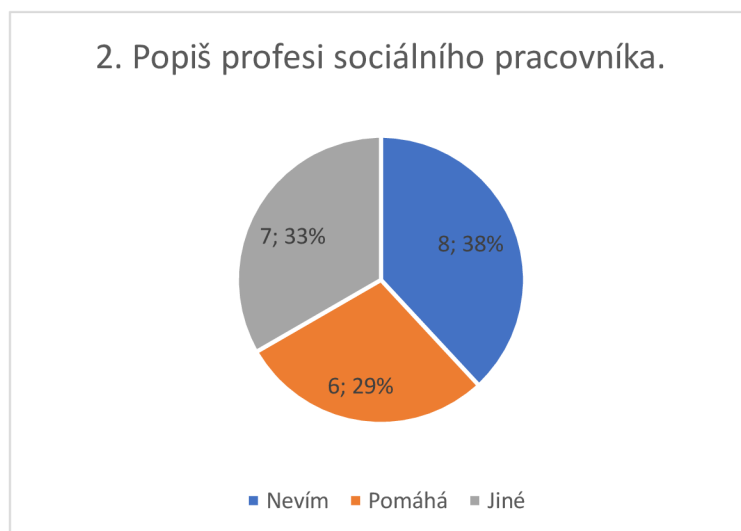
Z odpovědí vyplývá, že 38 % respondentů čili 8 z 21 respondentů neví, co sociální pracovník dělá. Ovšem 29 % respondentů odpovědělo, že sociální pracovník pomáhá. Jednotlivé odpovědi byly následující:

- „Pomáhá lidem, kteří se necítí dobře, vlastní zkušenosti nemám.“
- „Pomáhá třeba s hledáním práce, shání potřebné věci slabším, nebo lidem v nouzi. Zkušenost s ním nemám.“
- „Pomáhá z naší psychikou“
- „Pomůže lidem se postavit pořádně na nohy“
- „Sociální pracovník hodně pomáhá těm lidem co jsou v nějaké nouzi třeba když si někdo nedokáže najít práci, dojít na úřad nebo když má někdo odebrané děti . Mužeme ho najít třeba na úřadě, osobní zkušenost s nimi nemám, nepomáhá mým rodičům ani mě protože nejsme v žádné nouzi.“

Mezi odpovědi jiné jsem zařadila tyto odpovědi:

- „Mám svoji asistentku která mi pomáhá“
- „Jsem v pěstounské péči tak jo“

14 Graf - Povědomost respondentů o profesi sociálního pracovníka

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 3 – Je dle tvého názoru prospěšné mít sociálního pracovníka ve škole?

V další otázce jsem zjišťovala, zda respondenti hodnotí mít sociálního pracovníka ve škole jako prospěšné.

Z výsledků předešlé otázky jsem zjistila, že profesi sociálního pracovníka nezná 8 z 21 respondentů. Ovšem v této otázce vypovědělo 13 respondentů z 21, že vnímá mít sociálního pracovníka ve škole jako prospěšné a jen 4 respondenti odpověděli, že profesi neznají. Zároveň také 4 další respondenti uvedly, že dle jejich názoru není prospěšné mít sociálního pracovníka ve škole.

15 Graf - Prospěšnost sociálního pracovníka ve školství dle respondentů

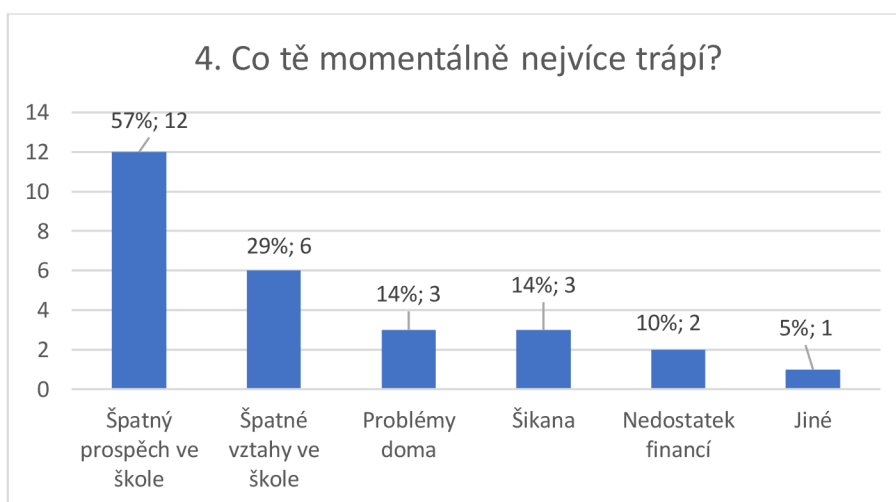

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 4 – Co tě momentálně nejvíce trápí?

V otázce č. 4 jsem chtěla zjistit, co respondenty momentálně nejvíce trápí. V této otázce mohli respondenti označit více odpovědí. Ukázalo se, že momentálně nejvíce respondenty trápí špatný prospěch ve škole. Možnost byla zvolena 12krát a tvoří tak 57 % a hned další téma, které respondenty nejvíce trápí jsou špatné vztahy ve škole. Tříkrát respondenti zvolily možnosti problémy doma a šikana.

16 Graf - Momentální potíže respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 5 – Máš pocit, že máš ve škole někoho, kdo ti s problémy může pomoci? (vyslechne tě, vyřeší)

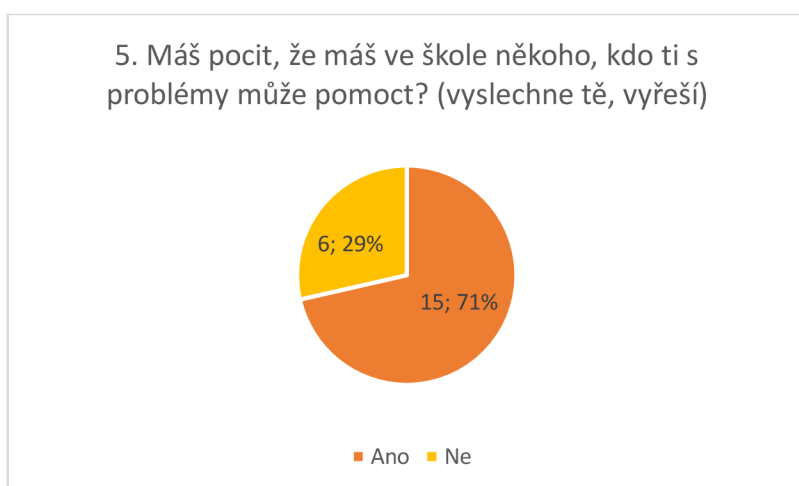
Ve spojitosti s potížemi, které respondenty nejvíce trápí mě zajímalo, zda mají pocit, že mají ve škole někoho, kdo jim s trápením pomůže.

Získaná data ukázala, že 71 % (15 z 21) respondentů vnímá, že má poblíž sebe někoho, kdo mu s trápením může pomoci.

Zbýlých 29 % (6 z 21) uvedlo, že nemají pocit, že by měli někoho, kdo by jim s trápením mohl pomoci.

Z toho vyplývá, že i přes školní poradenská pracoviště, a všechny osoby ve škole, které by měly mít i charakter poradenství a podpory, nemá 6 respondentů z 21 pocit, že by za někým z těchto pozic mohl jít pro pomoc.

17 Graf - Pocit respondentů, zda mají blízkou osobu, která jim pomůže

Zdroj: Vlastní zpracování

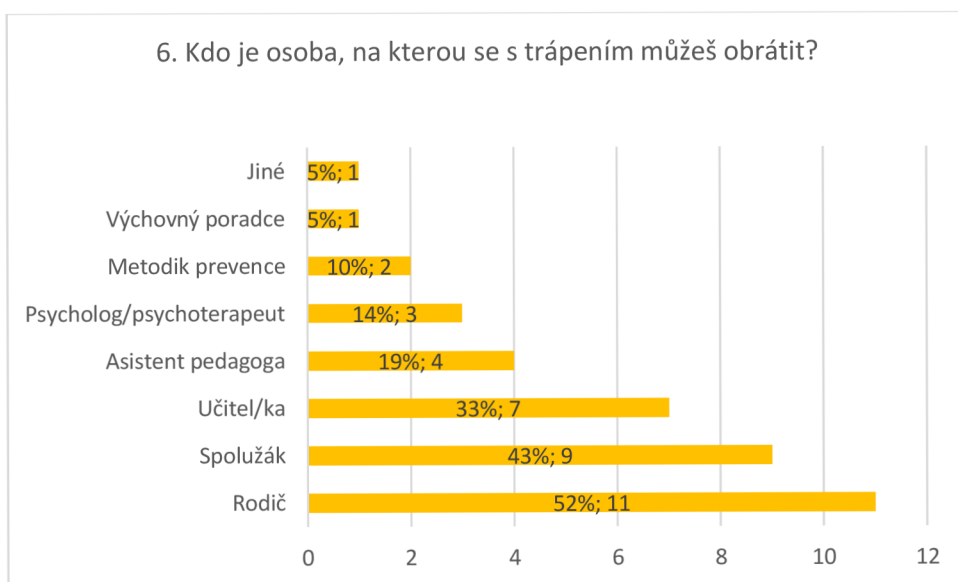
Otázka č. 6 – Kdo je osoba, na kterou se s trápením můžeš obrátit?

Z dat, získaných z odpovědí na otázku č. 5 vyšlo, že 15 z 21 respondentů má pocit, že se může se svým trápením na někoho obrátit. V této otázce mě zajímalo, kdo je onou osobou, na kterou by se respondent v případě potíží obrátil. Zajímalo mě především, jak jsou na tom pozice ze ŠPP.

Jednalo se o otázku, kde mohli respondenti zvolit více odpovědí, jelikož věřím, že s jinou povahou problému se svěří rodiči a s jinou např. spolužákovi.

11 krát byla zvolena možnost rodič. Zde vidím velkou zodpovědnost rodičů v přijímání svého dítěte s trápením a umět mu s ním nějak pomoci, i kdyby se jednalo čistě o vyslechnutí. Další často zvolenou možností byl třídní učitel/ka a spolužák.

18 Graf - Osoba, na kterou se respondenti obrátí s trápením

Zdroj: Vlastní zpracování

7.1.3 Rodiče

Níže vypisuji své dílčí výzkumné cíle, které by měly vést k zjištění hlavního cíle v kvalitativním výzkumu.

DVC1 – Zjistit, jaké povědomí mají rodiče o profesi sociálního pracovníka.

Pro získání dat k dílčímu výzkumnému cíli jsem použila tyto 3 otázky:

- Otázka č. 1: Popište prosím, jak vnímáte profesi sociálního pracovníka.
- Otázka č. 2: Jakou máte zkušenost s výkonem práce sociálního pracovníka?
- Otázka č. 3: Je dle Vašeho názoru začlenění profese sociálního pracovníka do školství prospěšné? Proč ano, Proč ne?

V rámci otázky č. 1 jsem dostala shodné odpovědi s tím, že se otázka č. 1 překrývala s otázkou č. 2 volno asociací. Všichni 3 informanti vypověděli, že profesi sociálního pracovníka vnímají jako pomoc. Informantka č.1 mi na otázku č. 1 odpověděla následovně: *„Profesi sociálního pracovníka vnímám jako velmi důležitou pro žáky, kteří potřebují pomoci, jak v komunikaci s okolím, tak doma.“* Informant č. 2: *„V dnešní době jsem se zatím setkal se sociálním pracovníkem pouze na pozici nebo na Městském úřadě, kde pomáhá lidem s nějakými problémama ohledně jejich ekonomický nebo sociální situace (...).“* Informantka č. 3: *„Sociálního pracovníka vnímám jako pomoc. Pomáhá lidem se zvládnutím jejich problémů, ale přímou zkušenost s ním nemám.“* Zkušenost se sociálním pracovníkem má pouze 1 informant.

Z výpovědí informantů vyplývá, že povědomí o sociální práci mají, ale nedokáží jí blíže specifikovat.

Co se týče otázky, zda přijde informantům přínosné zasadit profesi sociální práce do školství odpovídali jednoznačně „ano“. Informantka č. 1: *„Myslím, že hodně žáků potřebuje pomoci, ať už se jedná o nějaké poradenství nebo tak. Sociální pracovník pomůže jak dětem, tak učitelům usnadnit každodenní fungování a najít společnou řeč.“*

Informanti vidí začlenění profese sociálního pracovníka do školství jako přínosné.

DVC2 – Zjistit, jaké rodiče řeší nejčastěji potíže ohledně svých dětí, nízkých příjmů či školy, a s kým je mohou ve škole řešit.

- Otázka č. 4: Když řešíte nějaký problém, tíživou situaci, na koho se ve škole obrátíte a proč?

- Otázka č. 5: Jaké nejčastěji řešíte problémy, co se týče školy, dětí, rodinné situace apod?

Ačkoli se tento dílčí výzkumný cíl mohl zdát být citlivým tématem, odpověděli mi na otázky všichni informanti zcela otevřeně a bez problémů.

Mezi nejčastější problémy, které rodiče řeší a nějakým způsobem se dotýkají školy, jsou dle výpovědí následující. Informant č. 2: „(...) *řešili jsme přístup dětí k učivu, ke spolužákům a vnímání vobecně školy.*“. Informantka č. 1: „*Běžné každodenní starosti. Učení, neposlušnost dcerky a začínající puberta.*“. Informantka č. 3: „(...) *asi hlavně učení, prospěch, někdy i přístup učitele a sem tam běžné neshody mezi dětma.*“

Z výpovědí je zřejmé, že dotazovaní informanti řeší převážně potíže spojené s učením, s přístupem učitelů a spolužáků. Žádného z dotazovaných informantů netrápila ekonomická stránka. Informantka č. 3, se kterou jsem zabrousila až k tématu financí mi odpověděla takto: „(...) *jako vždycky, když bylo nutné něco zaplatit, a zrovna na to nebylo, tak se dalo domluvit s učitelem a pozdržet to.*“

Nejčastěji se informanti ve škole obrací na třídního učitele dítěte. Informantka č. 1 doplnila svou odpověď o dovětek: „(...) *třídní učitelka má k dceři nejbližší vztah ze všech učitelů ve škole.*“

DVC3 – Zjistit jak často, by měl být sociální pracovník ve škole přítomen.

- Otázka č. 6: Jak často by dle Vašeho názoru měl být sociální pracovník ve škole přítomen?
- Otázka č. 7: Jak dlouho by dle Vašeho názoru měl být sociální pracovník ve škole k dispozici?

Tyto dvě výzkumné otázky, které jsem zvolila pro svůj dílčí výzkumný cíl se ve výpovědích prolínaly. Informanti se ve výpovědích lišili. Informantka č. 1 vypověděla: „*Myslím si, že 1x týdně. Nebo na vyžádání třídního učitele, který si myslí, že je ve třídě potřeba více.*“ Informant č. 3: „: „*Tak tohle je hodně obširně uchopitelný, ale dá se říct, že by tam měl nějaký minimální čas být, aby jak učitelé, tak i žáci si zvykli na to, že mají možnost za ním jít a řešit s ním problémy. Potažmo i rodiče. Ale samozřejmě by to muselo vyplývat z toho, jaká by byla potřeba školy. Takže na začátku například 1x týdně podle potřeby.*“ Informantka č. 3: odpověděla stručně a to, že toto nedokáže posoudit.

Od informantů zazněly návrhy 1x týdně a po dobu nezbytně nutnou, kterou si stanoví škola. Od informantů naopak nezazněla žádná časová potřeba, kterou by zaznamenaly u sebe jako rodičů.

Shrnutí výzkumné části

V praktické části práce jsem se zabývala výzkumem hlavního cíle bakalářské práce, kterým je *zjistit, zda je zasazení profese sociálního pracovníka do školství přínosné* ze tří různých pohledů. V metodické části jsem představila zkoumaný vzorek, průběh výzkumu, rizika výzkumu a popsala výsledky a následně je interpretovala.

Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 31 respondentů – 10 z řad pedagogů a 21 z řad žáků ze dvou základních škol v Trutnově. Také 3 informanti, z pozice zástupců rodičů ve školských radách, představující pohled rodičů, také ze zmíněných základních škol.

Výzkumným šetřením se naplnil hlavní výzkumný cíl, přičemž většina ze všech tří dotazovaných kategorií – učitelé, žáci, rodiče vidí zasazení profese sociálního pracovníka do školství jako přínosné.

Hlavní závěry z výzkumu jsou tedy takové

- Sociální pracovník ve školství by měl být ve škole **přítomen** vícekrát do týdne, nebo docházet dle potřeby a zhruba na 4-5 hodin. Ačkoli toto je velmi individuální a bude se vždy odvíjet od potřeb školy.
- Sociální pracovník ve školství **by měl zastávat tyto činnosti**: poradenství pro rodiče, žáky, učitele; komunikace s návaznými službami, komunikace mezi školou, rodinou a žákem; zpracování žádostí do nadací pro nízkopříjmové rodiny; administrativa; získávání a předávání informací z různých oblastí (prevence, sociální oblast apod.) a depistážní činnost.
- **Učitelé** by se na sociálního pracovníka ve školství **obraceli** převážně v rámci činností zaštiťování komunikace a hledání návazných sociálních služeb; v případě, kdy by bylo třeba komunikovat s rodinou žáka a s tím spojená koordinace a poradenství směrem k NSS žáka nebo rodiny.

U všech kategorií mě zajímalo, s jakými potížemi se nejčastěji setkávají a zda se jedná o potíže, u kterých by byl sociální pracovník využitelný.

- Učitelé se u svých žáků nejčastěji setkávají s problémovým chováním, a to až v 80 %. Dále s poruchami učení, složitou komunikací s rodinou žáka, ale i problémovým chováním z důvodu složité rodinné situace a nízkopříjmovými rodinami.

- Žáky ve škole nejvíce trápí špatný prospěch, což může souviset i s poruchami učení, které trápí i učitele. Dále se jedná o špatné vztahy ve škole, problémy doma, šikanu, ale i nedostatek financí v rodině žáka. Veškeré tyto skutečnosti mohou být příčinami právě problémového chování, se kterým se učitelé setkávají nejčastěji. Dalším zjištěním bylo, že 71 % žáků má pocit, že má osobu, na kterou se s trápením může obrátit, ovšem 6 z 21 žáků uvedlo, že nemají tento pocit. Což je ukazatel toho, že jejich trápení nemusí být dostatečně řešeno a jejich problémy se mohou dále prohlubovat. Zároveň žáci uváděli, jako hlavní osobu, se kterou se mohou s trápením spojit rodiče, třídního učitele/učitelku anebo spolužáka. Myslím si, že o to více by bylo zasazení sociálního pracovníka do školství přínosné i pro rodiče a učitele, kterým by mohl poskytnout své poradenství, kdyby si v rámci problémů svých nebo jejich dětí nevěděli rady.

Závěr

Povinná školní docházka začíná od útlého věku dítěte, pokračuje v jeho nejkřehčím a nejsložitějším období a u někoho až do dospělosti dobrovolnou formou. Zachycuje nás v čase, klade nároky, hodnotí nás, formuje. Ať už chceme či ne. Bývá středobodem zájmů, těžkých i radostných emocí a života nejen dětí a mladistvých, ale i jejich rodičů. Jelikož všichni se navzájem ovlivňujeme při vzájemných transakcích a každodenních interakcích. Tím, že je průsečíkem několika sektorů života dítěte a řeší se zde několik témat, které se často objevují v jednotlivých intervencích, bylo, je a bude škola věčně diskutované téma v rodinách ale i mimo ni.

Cílem práce bylo zjistit, zda je dle učitelů, žáků a rodičů, situovaných v trutnovských základních školách, přínosné zasazení profese sociálního pracovníka do školství. Z výzkumu vyplynulo, že by učitelé i rodiče využili poradenství i pomoc při vzájemné komunikaci mezi školou, žákem a rodinou od profese sociálního pracovníka.

Ve výzkumné části byly interpretovány i argumenty učitelů proč by zasazení profese sociálního pracovníka nepodpořili. Z hlediska žáků se ukázalo, že povědomost o profesi sociálního pracovníka je nízká. Avšak většinou se dle nich jedná o člověka, který nějakým způsobem, pomáhá.

Má práce může být přínosná dalším studentům, kteří by se chtěli zabývat ve svých pracích totožným tématem. Také věřím, že má práce mohla přimět učitele z trutnovských škol k zamyšlení se nad touto problematikou. Má práce poukazuje, že je toto téma stále aktuální a stojí za to, se jím zajímat dále.

Na úplný závěr bych chtěla předat myšlenku, že: „*Nejsou náročné děti. Jsou děti, které mají náročný život.*“ (Nováková K., Vaňousová B., 2024. Seminář.) Sociální pracovník je člověk, který viděl několik *náročných* životů a několik z nich učinil *lehčími*, proč ho tedy nevyužít v tak náročném prostředí, jakým se škola zdá být?

Seznam tabulek

1 Transformační tabulka pro pedagogy	38
2 Transformační tabulka pro žáky	40
3 Výzkumné otázky pro rodiče.....	41

Seznam grafů

1 Graf – Genderové zastoupení respondentů.....	47
2 Graf - Doba působení respondentů ve školství.....	48
3 Graf - Zkušenost respondentů se sociálním pracovníkem	49
4 Graf - S jakým sociálním pracovníkem mají respondenti zkušenost.....	49
5 Graf - Nejčastější potíže se kterými se respondenti setkávají u žáků	50
6 Graf - Přínos začlenění sociálního pracovníka do školství	51
7 Graf a) - Činnosti sociálního pracovníka	52
8 Graf b) - Činnosti sociálního pracovníka	53
9 Graf - Hlavní činnost sociálního pracovníka.....	54
10 Graf - Největší přínos sociálního pracovníka	55
11 Graf - Přítomnost sociálního pracovníka ve škole - časnost.....	56
12 Graf - Přítomnost sociálního pracovníka ve škole - doba	56
13 Graf - věk respondentů	58
14 Graf - Povědomost respondentů o profesi sociálního pracovníka	60
15 Graf - Prospěšnost sociálního pracovníka ve školství dle respondentů	61
16 Graf - Momentální potíže respondentů	61
17 Graf - Pocit respondentů, zda mají blízkou osobu, která jim pomůže	62
18 Graf - Osoba, na kterou se respondenti obrátí s trápením	63

Seznam použité literatury

- BŘEZINOVÁ, Jana., 2022. *Já už nemůžu, paní učitelko: jak rozpoznat a řešit krizové situace ve škole*. V Praze: Pasparta. ISBN 978-80-88429-28-9.
- ČADILOVÁ, Věra a ŽAMPACHOVÁ, Zuzana, 2021. *Povolání: asistent pedagoga: kompetence asistenta pedagoga podporujícího žáky s poruchou autistického spektra*. V Praze: Pasparta. ISBN 978-80-88290-97-1.
- GULOVÁ, Lenka, 2011. *Sociální práce: pro pedagogické obory. Pedagogika* (Grada). Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3379-1.
- HURYCHOVÁ, Eva a PTÁČKOVÁ, Blanka., 2022. *Sociální práce ve školství*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada. ISBN 978-80-271-3313-0.
- HUTYROVÁ, Miluše, 2019. *Děti a problémy v chování: etopedie v praxi*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1523-3.
- JEDLIČKA, Richard, 2011. *Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-788-6.
- KOPŘIVA, Karel., 2016. *Lidský vztah jako součást profese*. Vydání osmé, v Portále sedmé. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1147-1.
- KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
- MÁTEL, Andrej, 2019. *Teorie sociální práce I: sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-2220-2.
- MATOUŠEK, Oldřich (ed.), 2020. *Dítě traumatizované v blízkých vztazích: manuál pro profesionály a rodiny*. Vydání druhé. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1707-7.
- MATOUŠEK, Oldřich., 2016. *Slovník sociální práce*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1154-9
- National Association of Social Workers. 1993. *NASW standards for school social work services*. Washington, D.C. :National Association of Social Workers.
- STRAUSS, Anselm L. a CORBIN, Juliet, 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. ISBN 80-85834-60-X.
- ŠAUEROVÁ, ŠVAMBERK, Markéta; ŠPAČKOVÁ, Klára a NECHLEBOVÁ, Eva, 2012. *Speciální pedagogika v praxi: [komplexní péče o děti se SPUCH]*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4369-1.

Seznam použitých internetových zdrojů

- ASOCP,2023. *Platové ohodnocení Sociálního pedagoga ve škole. Jaký plat má sociální pedagog?* [online]. [cit. 2024-1-3] Dostupné z: <https://asocp.cz/asocp/platove-ohodnoceni-socialniho-pedagoga-ve-skole-jaky-plat-ma-socialni-pedagog/>
- BARÁK, V.,2017. *České děti se ve školách trápí, ukázal výzkum.* [online]. [cit. 2024-1-3] Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/skolstvi/ceske-deti-se-ve-skolach-trapi-ukazal-vyzkum_430978.html
- BERANOVÁ a kol., 2012. *Formy spolupráce s rodinou založené na principech sociální práce.* Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. ISBN 978-80-87652-68-8. [online]. [cit. 2024-1-24] Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/Product/Detail/51256>
- ČERVENÁKOVÁ A. a spol., 2019. *Metodika pro školní sociální pedagogy.* [online]. [cit. 2024-1-15] Dostupné z: https://talentova.cz/wp-content/uploads/2022/07/metodika_socped_komplet_final.pdf
- ČSI. *Kvalita vzdělávání v České republice ve školním roce 2022/2023: Výroční zpráva České školní inspekce.* Praha. ISBN 978-80-88492-50-4. [online]. [cit. 2024-2-3] Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/2023_p%c5%99%c3%adlohy/Dokumenty/VZ_2023_e-verze_final.pdf
- ČSÚ, 2022. *Vybrané údaje o městech.* [online]. [cit. 2024-2-3] Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11264/17847807/M%C4%9Bsta_2022.pdf/47f552a2-1c68-43fe-bbd2-ca797a06db60?version=1.1
- ČSÚ, 2022. *Charakteristika okresu Trutnov.* [online]. [cit. 2024-3-3] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xh/charakteristika_okresu_trutnov
- ČSÚ, 2023. *Počet obyvatel v obcích.* [online]. [cit. 2024-3-3] Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11264/17852776/obyv_1_1_2023.pdf/62c5346e-3437-409f-9b1b-8c0873accbf4?version=1.1
- EÚ. *Jednotná pravidla pro poskytování poradenských služeb ve školských poradenských zařízeních – obecná a personální část.* [online]. [cit. 2024-3-3] Dostupné z: https://archiv-nuv.npi.cz/uploads/poradenstvi/JP_pro_SPZ/B_Obecna_a_personalni_cast.pdf

- EVROPSKÁ KOMISE, *financování*. [online]. [cit. 2023-11-3] Dostupné z: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=cs&catId=86>
- FENIGBAUEROVÁ N., 2016. *Školní sociální pracovník-postoj ředitelů základních škol. Bakalářská práce*. [online]. [cit. 2023-11-3] Dostupné z: https://theses.cz/id/w8cx9w/BP-_Nela_Fenigbauerov_-_koln_sociln_pracovnk_-_postoj__e.txt
- HAVLÍKOVÁ J., KUBALČÍKOVÁ K., 2018. *Analýza současného stavu výkonu sociální práce ve školách a školských poradenských zařízeních a současného stavu výkonu sociální práce ve zdravotnictví*. [online]. [cit. 2023-11-20] Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/756919/Projekt_VUPSV-S2-4_Hlavni_vystup.pdf/c1ef9807-6359-4840-e247-9e325e1bee99
- HAVLÍKOVÁ, Jana. 2018. *Sociální práce na základních školách a ve školských poradenských zařízeních: analýza současného stavu v České republice*. Praha: VÚPSV, v.v.i., výzkumné centrum Brno. ISBN 978-80-7416-332-6. [online]. [cit. 2023-11-8] Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_448.pdf
- HELUS, Zdeněk, 2004. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Pedagogická praxe. Praha: Portál. ISBN 80-7178-888-0. [online]. [cit. 2023-12-3] Dostupné z: <https://is.muni.cz/el/ped/jaro2021/XPPk03/um/Helus---Dite-v-osobnostnim-pojeti.pdf>
- IFSW, 2014. *Globální definice sociální práce*. [online]. [cit. 2023-11-3] Dostupné z: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>
- KOZDAS M., 2021. *Asistent pedagoga vs školní asistent*. Národní pedagogický institut České republiky. [online]. [cit. 2023-12-4] Dostupné z: <https://zapojmevsechny.cz/clanek/asistent-pedagoga-vs-skolni-asistent>
- MORKES, František., 2006. *Tereziánská reforma v českém školství. Metodický portál: Články* [online]. 18. 10. 2006, [cit. 2024-04-03]. Dostupný z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/827/TEREZIANSKA-REFORMA-V-CESKEM-SKOLSTVI.html>
- MPSV, 2019. *Analýza financování sociální práce v přenesené působnosti*. [online]. [cit. 2023-11-3] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/1079648/Anal%C3%BDza%20financov%C3%BD>

[A1n%C3%AD%20soci%C3%A1ln%C3%AD%20pr%C3%A1ce%20v%20p%C5%99e
nesen%C3%A9%20p%C5%AFsobnosti.pdf/8b4ed969-e776-398b-01d9-55b8bbfeabf2](https://www.mpsv.cz/web/cz/socialni-prace-a-socialni-sluzby)

MPSV, 2022. Sociální práce a sociální služby. Odbor sociálních služeb a inspekce sociálních služeb. [online]. [cit. 2023-11-3] Dostupné z:

<https://www.mpsv.cz/web/cz/socialni-prace-a-socialni-sluzby>

MŠMT, 2017. *Charakter podpory – I. Stupeň podpůrných opatření*. [online]. [cit. 2023-11-5] Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/39836/download/>

MŠMT, 2022. *MŠMT podporuje posílení pozice sociálního pedagoga*. [online]. [cit. 2023-12-5] Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-podporuje-posileni-pozice-socialniho-pedagoga>

MŠMT, 2024. *MŠMT rozvolní limity nepedagogických pracovníků škol*. [online]. [cit. 2023-12-5] Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/vlada-rozvolni-limity-nepedagogickych-pracovniku-skol>

PETRENKO, 2020. Časopis sociální práce. *Sociální práce ve školství se musí šířit*. [online]. [cit. 2023-12-5] Dostupné z: <https://socialniprace.cz/o-cem-se-mluvi/socialni-prace-ve-skolstvi-se-musi-sirit/>

Trutnov, 2020. *Zřizovatel město Trutnov*. [online]. [cit. 2023-12-5] Dostupné z: <https://www.trutnov.cz/cs/obcan/vzdelavani-a-skolstvi/prehled-skol-a-skolskych-zarizeni/skoly-a-skolska-zarizeni-na-uzemi-mesta/zrizovatel-mesto-trutnov.html>

VOHRADNÍKOVÁ L., 2009. *Sociální péče v meziválečném Československu*. [online]. [cit. 2023-12-5] Dostupné z: https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/38596/VohradnikovaL_SocialniPece_2009.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Právní předpisy

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách

Zákon č. 561/2004 Sb. školský zákon

Vyhláška č. 72/2005 Sb. Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

Jiné zdroje

KOLÁŘOVÁ K., DVOŘÁKOVÁ A., 2024. *Specifika kontaktu a spolupráce s lidmi ohroženými a zažívajícími domácí násilí*. [Konference]. [15.2.2024]

KOTRČOVÁ S., 2024. *Sociální pracovníce. Rozhovor o aktuální potřebnosti sociálního pracovníka do školství*. 4.4. 2024. *Osobní kontakt*.

NOVÁKOVÁ K., VAŇOUSOVÁ B., 2024. Trauma respektující přístup (TRP) jako řešení náročného chování u dětí. [Seminář]. [10.4.2024]

Pracovnice SAS, 2024. *Re: o aktuální potřebnosti sociálního pracovníka do školství pohledem SAS*. [elektronická pošta]. Message to: Andrea Orličková, [28.2. 2024]. *Osobní komunikace*

Přílohy

Seznam příloh

- Příloha č. 1 Ilustrační přepis rozhovoru
- Příloha č. 2 Vzor dotazníku pro učitele ZŠ
- Příloha č. 3 Vzor dotazníku pro žáky 8. tříd
- Příloha č. 4 Přepis emailové konverzace s pracovnící SAS

Příloha č.1

Ilustrační přepis Polostrukturovaného rozhovoru

Informant č. 2

T: „Dobrý den, mám zde sepsané tematické oblasti, kterým bych se chtěla věnovat a pár otázek. Jejich podobu jsem Vám už lehce nastínila. Můžeme začít?“

I2: „*Dobrý den, ano, můžeme.*“

T: „Popište prosím, jak vnímáte profesi sociálního pracovníka.“

I2: „*V dnešní době jsem se zatím setkal se sociálním pracovníkem pouze na pozici nebo na Městském úřadě, kde pomáhá lidem s nějakými problémama ohledně jejich ekonomický nebo sociální situace a se sociálním pracovníkem z jiné sféry nemám zatím žádnou zkušenost.*“

T: Dobře, děkuji. Když řešíte nějakou tíživou situaci, spjatou se školou, se svým dítětem atd. na koho se ve škole obrátíte a proč?

I2: „*Pokud můžu mluvit za sebe jako za rodiče, tak to byl vždycky třídní učitel nebo nějaký učitel, kterého se to týkalo, přímo týkalo.*“

T: „Slyším, že jste nějaké problémy tedy řešil, jaké byly ty nejčastější?“

I2: „*Vzhledem k tomu, že nemám až tak problémové děti, tak nebyla potřeba řešit nějaké závažnější situace, nicméně, řešili jsme přístup dětí k učivu, ke spolužákům a vnímání vobecně školy.*“

T: „Je dle Vašeho názoru začlenění profese sociálního pracovníka do školství přínosné? Proč ano? Proč ne?“

I2: „*Z toho, co o sociálním pracovníkovi vím, tak si myslím, že je to velice přínosná, přínosná funkce, pozice. Z vlastní zkušenosti vím, že na škole byly problémy, které by mohl řešit a měl řešit právě sociální pracovník a nikoli učitelé, potažmo rodiče mezi sebou.*“

T: „Jaké problémy teď máte namysli?“

I2: „*Známky, finanční problémy, posmívání se dětem, strach ze školy, z toho, co přijde ve škole, nechutenství chodit do té školy at' už z důvodu spolužáků nebo z pozice učitele.*“

T: Děkuji. Dále tady mám dvě otázky, které jsou dost podobné a to: jak často by dle Vašeho názoru měl být sociální pracovník ve škole přítomen a jak dlouho by měl být ve škole k dispozici?

I2: „*Tak tohle je hodně obšírně uchopitelný, ale dá se říct, že by tam měl nějaký minimální čas být, aby jak učitelé, tak i žáci si zvykli na to, že mají možnost za ním jít a řešit s ním problémy. Potažmo i rodiče. Ale samozřejmě by to muselo vyplývat z toho, jaká by byla potřeba školy. Takže na začátku například 1x týdně podle potřeby.*“

T: Souhlasím. Moc Vám děkuji za rozhovor a Váš čas.

Příloha č. 2

Vzor dotazníku pro učitele ZŠ

Prospěšnost sociálního pracovníka ve školství z pohledu učitelů na ZŠ

Vážené respondentky, Vážení respondenti,

obracím se na Vás s žádostí o vyplnění dotazníku, který poslouží jako podklad pro mou Bakalářskou práci na téma „Integrace profese sociálního pracovníka do školského ekosystému základních škol v Trutnově“.

Dovoluji si Vás rovněž požádat o co nejpřesnější a pravdivé vyplnění dotazníku. Účast ve výzkumu je anonymní a dobrovolná. U některých otázek je možné označit více odpovědí.

Předem děkuji za spolupráci a Váš čas.

1 Jste

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Žena Muž

2 Kolik let působíte ve školství?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

do 1 roku 1-3 roky 4-7 let 8-11 let 12 let a více

3 Máte osobní zkušenost se spoluprací se sociálním pracovníkem v rámci Vaší praxe? A jakou?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Pozitivní Negativní Nemám zkušenost

Jiné (uvedte)

4 Jednalo se o sociálního pracovníka z nějaké z těchto oblastí?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

Sociální pracovník v rámci SPOD (odbor sociálně právní ochrany dětí) Sociální pracovník ze sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi Sociální kurátor Sociální pracovník z pedagogicko-psychologické poradny

Nemám zkušenost

Jiné (uvedte)

5 S jakými potížemi se nejčastěji u žáků setkáváte?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu nebo více odpovědí

☐ Problémové chování (šikana, špatné návyky, nerespekt, záškoláctví,...)	☐ Poruchy učení (dyslexie, ADHD,...)	☐ Nízké příjmy rodiny (dítě nechodí na obědy, nemá školní pomůcky, nejedí na výlety,...)	☐ Problémové chování z důvodu složité rodinné situace (rozvod rodičů, domácí násilí, špatné vztahy, závislosti rodičů,...)
☐ Složitá či žádná komunikace s rodinou žáka (nezájem rodiče, špatné vztahy mezi rodičem a školou, nepochopení se,...)			
☐ Jiné (uveďte) ____			

6 Je dle Vašeho názoru začlenění profese sociálního pracovníka do školství přínosné? Proč ano, proč ne?

Nápověda k otázce: Možné ukazatele - potřebnost nebo nadbytečnost profese, finanční zakotvení apod.

7 V jakých činnostech/případech byste se obrátili na sociálního pracovníka ve škole?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu nebo více odpovědí

☐ Komunikace s rodinou žáka	☐ Komunikace s žáky	☐ Komunikace a hledání návazných sociálních služeb (SAS, OSPOD, Nízkoprahová centra, K-centra, pracovníce Úřadu práce, apod.)	☐ Poradenství a spolupráce v rámci nepříznivé sociální situace žáka, rodiny (komunikace skrze sociálního pracovníka)
☐ Koordinace sítě pomoci (propojování sociálních služeb, pracovníků apod. ve prospěch klienta)	☐ Depistážní činnost, hledání patologických jevů a řešení situací rizikového charakteru	☐ Pouze se informovat o možnostech pomoci žákovi či rodině v různých situacích (např. zjištění domácího násilí, nízkopříjmové rodiny, dávky,...)	☐ Zpracování žádostí nadací pro nízkopříjmové rodiny (Patron dětí, Women for Women, Mimořádná okamžitá pomoc,...)
☐ Jiné (uveďte) ____			

8 Jaké činnosti by měl mít sociální pracovník ve škole v náplni své práce?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ Komunikace mezi rodinou, školou a žáky	☐ Komunikace s OSPOD a jinými institucemi	☐ Poradenství pro rodiče	☐ Poradenství pro žáky
☐ Poradenství pro učitele	☐ Depistážní činnost	☐ Administrativa (vedení záznamů, databáze,...)	☐ Získávání a předávání informací z různých témat sociální práce
☐ Zpracování žádostí pro nízkopříjmové rodiny (např. nadace patron dětí, Mimořádná okamžitá pomoc od ÚP,...)			
☐ Jiné (uvedte)	____		

9 Pokud byste měla/a vybrat jednu hlavní činnost, kterou by měl sociální pracovník zastávat především, která by to byla?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

☒ Komunikace mezi školou, rodinou a žákem (popř. mezi jinými institucemi)	☐ Poradenství	☐ Předávání informací z různých oblastí a témat ze sociální práce	☐ Vyhledávání patologických jevů a následné řešení rizikových situací
☐ Zpracování žádostí pro nízkopříjmové rodiny (např. nadace patron dětí, Mimořádná okamžitá pomoc od Úřadu práce)	☐ Poradenství pro rodiče (předání informací kam se mohou obrátit, jak vyplnit různé podklady apod.)		
☐ Jiné (uvedte)	____		

10 V čem vnímáte největší přínos sociálního pracovníka směrem ke školství?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ Větší časová kapacita (jak na poradenství, tak na komunikaci s institucemi-OSPOD, PPP,...)	☐ Přesah do sociální práce (tj. řešení situací klienta komplexně na úrovni blízkého okolí rodiny i systému)	☐ Schopnost přizpůsobit komunikaci úrovni klienta/rodině	☐ Možnost informovat se u pracovníka na oblasti sociální práce (zaměstnanost, systém dávek, ...)
☐ Jiné	____		

11 Jak často by dle Vašeho názoru měl být sociální pracovník ve škole přítomen?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Docházet do školy dle potřeby školy a žáků (terénní forma) Jednou do týdne Vícekrát do týdne Celý týden od pondělí do pátku
- Nemusel by být přítomen

12 Jak dlouho by dle Vašeho názoru měl být sociální pracovník ve škole k dispozici?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- méně než 1 hodina 1 hodina 2-3 hodiny 4-5 hodin 6-7 hodin Nemusel by být přítomen vůbec
- Jiné (uveďte)

13 Zde je prostor pro Vaše postřehy a poznámky k tématu

Příloha č. 3

Dotazník pro žáky 8. tříd ZŠ

Prospěšnost sociálního pracovníka ve školství

1 Kolik je ti let?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- 13-15 let 16-17 let

2 Popiš profesi sociálního pracovníka. (Například dle toho, co dělá, s čím a komu může pomoci, kde ho můžete najít, zda s ním máš osobní zkušenost - pomáhá rodičům, tobě?)

3 Je dle tvého názoru prospěšné mít sociálního pracovníka ve škole?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne Nevím, profesi neznám

Jiné (uveďte)

4 Co tě momentálně nejvíce trápí?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ Špatný prospěch ve škole
(např. špatné známky, nejde mi učení,...)	☐ Šikana (např. šikanují mě, posmívají se mi,...)	☐ Špatné vztahy ve škole
(např. zasedl si na mě učitel, necítím se ve škole příjemně)	☐ Nedostatek financí (např. nejezdím na výlety, nechodím na obědy, nemám vše co potřebuji do školy, protože na to nemáme peníze)
☐ Problémy doma (např. rodiče se často hádají, rozvádějí se, já se hádám s rodiči)			
☐ Jiné (uveďte) ____			

5 Máš pocit, že máš ve škole někoho, kdo ti s problémy může pomoci? (vyslechne tě, vyřeší)

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne

6 Kdo je osoba, na kterou se s trápením můžeš obrátit?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- Rodič Učitel/ka Spolužák Výchovný poradce Metodik prevence Asistent pedagoga
- Psycholog/psychoterapeut Jiné (uvedte)

Příloha č. 4

Emailová konverzace se sociální pracovnící SAS.

Na žádost pracovnice anonymní.

1. Jak častá je zakázka ohledně školy (prospěch dětí, výchovné potíže, komunikace se školou, šikana, financování školních akcí,...) u vašich klientů?

- „Zmíněné téma je ve spolupráci s našimi klienty v rámci sociální služby velmi časté. Mezi Váš výčet bych doplnila ještě téma záškoláctví a zajištění školních pomůcek. Prospěchu dětí se jako služba nevěnujeme, můžeme rodičům a dětem pomoci s organizací školních povinností, pomoci zajistit doučování (ve škole, u dobrovolníků, popřípadě od jiných služeb), doučování jako takovému se ale nevěnujeme - ač u nás bývá často poptáváno. Z praxe mohu říci, že ač se zakázka naší spolupráce s rodinou týká školy, bývají to OSPODy popřípadě SVP, PPP, SPC, které naši službu s žádostí o spolupráci oslovují, školy se na nás s žádostí o spolupráci neobracejí. Za větší zapojení škol a jejich iniciativu při včasné zastiňování potřebných rodin a dětí bychom byli rádi. Často se k nám totiž rodiny a děti dostanou až v situaci, kdy hrozí rodiči např. přestupkové řízení, trestní stíhání, soudní jednání, popř. odebrání dítěte z péče vlastního rodiče. „

2. Jak často se školou komunikujete, jaká komunikace je? Vy jako služba i klienti, rozumí klienti požadavkům školy, pokud nějaké jsou? Je pro ně komunikace srozumitelná, nebo komunikujete společně?

- „Se školami komunikujeme pokaždé, kdykoli se zakázka týká školy. Komunikujeme jak na žádost klienta, popřípadě pokud nás škola osloví např. s pozváním na společnou schůzku. Účastníme se expertních setkání, případových konferencí, výchovných komisí, nebo dalších jednání na půdě školy nebo jednání, při kterých je škola také účastna. Pokud se zakázka klienta týká školy, vždy je nutná společná schůzka nebo minimálně telefonická nebo e-mailová komunikace se školou. Téma týkající se školy nelze bez součinnosti školy řešit. Setkáváme se se situacemi (a bývají velmi časté) kdy klienti zcela nerozumí požadavkům školy - z tohoto důvodu klienty na schůzky a setkání ve škole doprovázíme a účastníme se jednání, realizujeme přípravu na setkání, po setkání poskytujeme zpětnou vazbu. „

3. Co si myslíte o zavedení profese sociálního pracovníka do školství? (Byla by to pro vás pomoc v rámci výkonu vaší praxe?)

- „Osobně se přikláním (a velmi bych zavedení ocenila) k zavedení pozice sociálního pedagoga do všech škol. Myslím si, že oblast sociální práce a oblast školství je (minimálně co se rezortu a patřičných zákonů týče) značně rozdílná. Z tohoto důvodu vnímám jako ideální řešení zajištění sociálního pedagoga. Značnou pomocí by však byla jakákoli pozice (sociální pedagog, sociální pracovník, či jiné formální označení - metodik prevence, výchovný poradce či jiné), která by byla prostředníkem mezi školou, rodinou a systémem návazných služeb a institucí, která by zprostředkovala rodině podporu týkající se nejen školního prostředí a problematiky, která by byla kompetentní k

zajištění psychologické podpory studentů, která by pracovala s rodinami studentů (ve spolupráci například s naší službou), která by měla přesah do práce se školním kolektivem, která by pracovala s pedagogickými pracovníky ve škole, která by byla schopna aplikovat např. doporučení PPP a SPC, která by uměla vhodně a efektivně síťovat, která by výchovné a prospěchové potíže žáka uměla interpretovat také v kontextu jeho rodinného a širšího sociálního prostředí. Zavedení této podpůrné pozice velmi podporujeme.“